

Lamatuak Yesus Tutui Malolen tungga Markus

*Yohanis Mana Sarani buka dalak fee Lamatuak
Yesus
(Mateos 3:1-12; Lukas 3:1-18; Yohanis 1:19-28)*

¹ Ia tutui malole, fo Manetualain Anan* tutuin. Ndia naden Yesus Karistus. Manetualain dudu elan numa lele uluk mai ena. Ndia tutuin mulai talo ia:

² Yesus bei ta mulai Ndia ue-osan, te Manetualain nadenu hatahorri esa, nade Yohanis, fo nakahuluk buka dalak soa-neu Yesus mamain. Lele uluk Manetualain pake Ndia mana to'u dede'an esa ena, nade ba'i Yesaya. Ana surak memak kana ena nae:

"Nenene, ee! Au adenu Au hatahoring esa fo neu buka dalak fee O.[☆]

³ Hatahorri naa neu ko neni mamana nees neu, de ana bolu nae,

'Basa hatahorir lala'en tao malole dalak kara, fo simbok Lamatuak mamain!

Ma fua matetu dokek kara fo simbok kana.'[☆]

⁴⁻⁶ Hatahorir roke rateme Yohanis rae Mana Saranik. Ana leo nai mamana nees. Bualo'a-papaken, ara taon numa banda onta bulun

* **1:1** Nai susura makasosasan ketuk kara ta surak rae, "Manetualain Anan". ☆ **1:2** Maleaki 3:1 ☆ **1:3** Yesaya 40:3

mai. Kalekeen numa banda roun mai. Nana'a-nininun ndia lamak ma fani oe. [Yohanis lele-lala'on ia, sama leo ba'i Elia lele uluk.][⊗]

Lelek naa, hatahorir rumo kota Yerusalem ma profensi Yudea isin nara mai ratonggo ro Yohanis numa ndia mamanan naa. Ara mai fo rae rita Yohanis ma sangga ramanene Yohanis nenorin. Yohanis nafada sara nae, "Ei muste manaku ma la'o ela basa ei sala-singgom mara lala'en, fo ela Manetualain koka hen'i ei sala-singgom mara. Boe ma ei muste sarani dei, fo dadi neu tanda nae ei malole fali mia Manetualain ena."

Ramanene talo naa, boe ma ara manaku salasinggon nara, de ana sarani sara numa lee Yarden.

⁷ Ana nafada nae, "Neu ko Hatahori mo'o-inahuuk esa lena hen'i au bali nae mai. Leo mae dadi uu kada ndia ana neondan oo, au ta andaa boe."[†]

⁸ Au sarani ei pake kada oe, tehuu neu ko Ana tao lena hen'i au, ma Ana tao nasofe ei dalem mara no Manetualain Dula-dale Malalaon."

*Yohanis sarani Lamatuak Yesus
(Mateos 3:13-17; Lukas 3:21-22)*

⁹ Neu faik naa, Yesus numa nggoro Nasaret manai profensi Galilea mai, mai natonggo no Yohanis. Boe ma Yohanis sarani Yesus numa lee Yarden.

¹⁰ Yesus bei fo kalua numa oe dale mai, medak neu ma nita lalai natahuka, boe ma Manetualain

[⊗] 1:4-6 2 Mane-manek kara 1:8 [†] 1:7 Dede'a Yunani huuk nae, "Aloe au aong fo sefi kada tali sopatun oo, au ta andaa boe." Sosoa-ndandaan nae, Yohanis kada hatahori kadi'ik, de mae dadi neu Lamatuak Yesus hatahori neondan oo, ndia ta nandaa boe.

Dula-dalen sama leo mbui lunda sina konda nen
Yesus neu.

¹¹ Boe ma Manetualain nahara numa lalai mai
nae,
“O ia, Au Ana susueng.

O soa tao mamahoko Au.”[☆]

*Nitur malanggan soba-dou Lamatuak Yesus
numa mamana nees*

(Mateos 4:1-11; Lukas 4:1-13)

¹² Basa boe ma Manetualain Dula-dalen nuni
Yesus nen i mamana nees esa neu.

¹³ Nai mamanak naa, hambu kada banda fuir.
Yesus leo numa naa doon faik haa hulu. Numa
mamanak naa, nitur malanggan neu soba-dou
Yesus fo tunggan, tehuu ta nala sana. Basa boe
ma Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do
ingga temak mai fo reu ralalaun.

*Lamatuak Yesus neni Galilea neu fo tui-bengga
Manetualain Hara Lii Malolen*

(Mateos 4:12-17; Lukas 4:14-15)

¹⁴ Faik naa fo ara tao Yohanis nen i bui dale
neu, boe ma Yesus nen i profensi Galilea neu tui-
bengga Manetualain Hara Lii Malolen nai naa.

¹⁵ Ana nafada nae,
“Nenene, ee! Hatematak ia Manetualain fain
losa ena!

Hatematak ia basa hatahori bei fo bubuluk
rae, Manetualain to'u parenda.

Huu naa de ei muste hahae numa ei pepeko-
lelekom mai leo,
fo tungga falik Manetualain,

[☆] **1:11** Tutui Makasososak 22:2; Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7;
Yesaya 42:1; Mateos 3:17; 12:18; Markus 9:7; Lukas 3:22

ma mamahere neu Ndia Hara Lii Malolen ia leo.”[☆]

Lamatuak Yesus nanggou mana pu'a-dala fo tunggan

(Mateos 4:18-22; Lukas 5:1-11)

16 Faik esa, Yesus la'ok tungga dano Galilea tatain. Ana nita hatahori esa, nade Simon no fadin nade Anderias. Dua sara dala i'ak. Naa sira ue-osan tungga-tungga faik.

17 Yesus nanggou sara nae, “Woi! Mai fo tungga au leo! Ei masi'e sangga i'ak, tehuu hatematak ia Au tao ei dadi miu mana sangga samanek.”

18 Dua sara ramanene rala naa, boe ma ara la'o ela dala naa, fo reu tungga Yesus tutik ka.

19 Basa de Yesus la'ok nala faa bali, boe ma nita Sabadius anan nara. Ka'ak nade Yakobis no fadin nade Yohanis. Dua sara rafafa'u ralole pu'ak nai ofak lain.

20 Yesus nanggou dua sara nae, “Wee! Mai fo tungga Au!” Boe ma dua sara la'o ela sira aman ma hatahori mana'a nggadin nara rai ofak lain. De ara reu tungga Yesus.

Lamatuak Yesus husi kalua hen'i nitu numa hatahori esa mai numa kota Kapernaum

(Lukas 4:31-37)

21 Basa boe ma Yesus no hatahori kahaak kara fo mana tungga Ndia naa, losa kota Kapernaum. Faik naa ndaa no hatahori Yahudir fai huhule-haradoin,[‡] boe ma Yesus maso neni uma huhule-haradoik dale neu, de fee nenorik numa naa.

[☆] **1:15** Mateos 3:2 [‡] **1:21** Hatahori Yahudi fai huhule-haradoin, fai hahae aok, do, fai hahae tao ue-osa, ara rae, ‘Fai Sabat.’

22 Basa hatahori heran bali-bali neu ramanene Ndia kokolan, huu Ana bubuluk no tetuk nenorik naa isin. Naa, ta sama no hatahori Yahudi meser anggaman nara.²²

23 Faik naa, hambu hatahori fo nitu sa'ek esa. Ana oo neni uma huhule-haradoik dale neu, boe ma nitu manai hatahori naa dale bolu

24 nae, "Weeh! Yesus hatahori Nasaret! O mai tao hata mua ai nai ia! O mai sangga makalulutu ai, hetu? Ai malela O. O ia, Hatahori Malalaok fo lele uluk Manetualain helu-bartaa nae nadenun mai."

25 Yesus mbokan nae, "Makatema o bafam! Kalua la'o ela hatahori naa!"

26 Boe ma nitu naa tao nala hatahori naa ao-inan le'a kede-kede. De ana kalua numa hatahori naa neu, ma nakau nahere.

27 Boe ma basa hatahori manai uma huhule-haradoik naa dale bafan nara bese mboo, de rakokola aok rae, "Awii! Ia hata ia? Ana parenda nitur, de ara kalua tungga Ndia hihiin. Ia nenori beuk, do? Tou lasik kokolan ta neni babanggak!"

28 Boe ma hatahorir mulai tui-bengga mandadik naa ndule nggorok kara marai profensi Galilea.

Lamatuak Yesus tao nahai Petrus ari-inan no hatahori no'uk kara

(Mateos 8:14-17; Lukas 4:38-41)

29 Ara kalua numa uma huhule-haradoik naa dale mai, boe ma Yesus neni Simon no Anderias uman neu. Yakobis no Yohanis tungga sara boe.

30 Simon ari-inan sumai, de ana sunggu nai mamana susungguk lain. Neu Yesus no ana nunin nara bei fo maso reni uma naa reu, te

²² **1:22** Mateos 7:28-29

hatahorí mai rafadan rae, “Ina lasik hambu sumaik.”

³¹ Basa boe ma Yesus neu tiro ina lasik, de Ana to'u nala liman fo nadedein. Ina lasik hedin mopon tutik kana. Boe ma ana nambadeik, de neu nalalau sara.

³² Neu ledo dei fo nae tesa, hatahorir reni sira hatahorí kamahedin nara ma sira hatahorin fo nitu sa'ek kara mai, fo hule Yesus tulu-fali sara.

³³ Losa basa hatahorí kota esa isin nara rakarumbu reu de sofe uma naa bebelan.

³⁴ Hatahorir raa hedin nara mata-matak kara, tehuu Yesus tao nahai basa-basa sara. Ma Ana oo husi kalua hení nitu no'uk ka boe. Ana ta fee lelak nitur raa kokolak, te ara oo ralelan boe, na.

*Lamatuak Yesus la'ok ndule nggorok laen nara
fo neu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen
(Lukas 4:42-44)*

³⁵ Neu be'e-mai dulu silu fo bei makiuk, Yesus be'e ena de la'o numa uma naa neu. Ana není mamana nees esa neu fo Ana hule-haradoi, kola-kola no Manetualain.

³⁶ Neu Simon asa be'e, ta mete-rita Yesus de reu sanggan.

³⁷ Ara ratonggo ro Yesus, de rafadan rae, “Papa, hatahorí no'uk ka mai sangga Papa.”

³⁸ Boe ma Ana naselu nae, “Naa oo malole boe. Tehuu malole lenak ita teni nggorok laen mana deka nai ia teu dei. Au oo nau tui-bengga Hara Lii Malole neu sara boe. Te naa Au ue-osan, na.”

³⁹ Basa boe ma Ana la'o ndule basa profensi Galilea fo tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen nai sira uma huhule-haradoin nara dale.

Ma Ana oo husi heni basa nitur numa hatahorir mai boe.[☆]

Lamatuak Yesus tao nahai hatahorir hedi kusta esa

(Mateos 8:1-4; Lukas 5:12-16)

⁴⁰ Faik naa, hambu hatahorir hedi kusta esa neni Yesus neu. Boe ma ana sendek luu-langgan de noke tulu-falik neu Yesus nae, “Papa, ee! Tulu-fali au dei! Au bubuluk Papa bisa tao mamopo au heding ia, mita fo hatahorir boso nunute au bali. Sadi Papa nau.”

⁴¹ Basa boe ma Yesus dalen tuda kasian neu hatahorir naa, de Ana loo liman fo nafaroe neun, ma nae, “Memak Au nau! O hai leo!”

⁴² Medak neu ma, hatahorir naa hedin mopon tutik ka. De ana hai leo.

⁴³ Boe ma Yesus nadenu hatahorir naa fali neu ngga, ma Ana fee nesenedak neun

⁴⁴ nae, “Masaneda matalolole, o hai ena, tehuu ta bole tui esa boe na! Ma o muste tungga ba'i Musa parendan dei. De muni malangga anggama muu dei, fo ana parisa o ao-inam, fo mete-nita o hedin mopon tebe ena, do beik. Boe ma muste muni o fefeem tanda makasi, mita fo basa hatahorir bubuluk rae, o hai tebe-tebe ena.”[☆]

⁴⁵ Tehuu hatahorir naa kalua, boe ma ana tui ndule sudi nai bee. De hatahorir no'uk ka sangga fo rae ratonggo ro Yesus, losa-losak Ana ta bisa natudu matan nai nggorok dale. Ana leo nai mamana nees nai kada nggorok dea. Tehuu hatahorir sudi lua ruma bee mai fo sangga ratonggo roon.

[☆] **1:39** Mateos 4:23; 9:35 [☆] **1:44** Malangga Angamar Ho-horo-lalanen 14:1-32

2

*Lamatuak Yesus tao nahai hatahori keko-lu'uk
(Mateos 9:1-8; Lukas 5:17-26)*

¹ Tada faik hida boe ma Yesus nenii Kapernaum neu seluk bali. Boe ma hatahorir ramanene rae Yesus nai uma ena.

² De hatahorir sudi rumaa bee mai. Ara rakarumbu reu de rakasese'e uma dale, ara sasi losa lelesu dea. Boe ma Yesus nafada sara Manetualain hihii-nanaun.

³ Yesus bei kola-kola, te hatahorir haa ndoro renii hatahorir keko-lu'uk esa nenii Yesus neu.

⁴ Tehuu hatahorir sofen se'e-se'e, huu naa de ta bisa renii hatahorir naa losa Yesus matan. Boe ma ara hene renii uma lain reu, de ara ofe henii uma sinin nai Yesus ndandaan lain. Ara ofe henii uma sinin, boe ma rakonda hatahorir keko-lu'uk naa no nene'in dae neu.*

⁵ Neu Yesus mete-nita sara, Ana bubuluk ara ramahere tebe-tebe neu Ndia. Boe ma nafada hatahorir keko-lu'uk naa nae, "Ana nggee! Au fee ambon neu o sala-singgom mara ena!"

⁶ Hambu meser anggama Yahudi hida rang-gatuuk rumaa naa. Neu ara ramanene Yesus kokolan naa, boe ma rameda ta malole nai dalen nara.

⁷ De rakokola aok rae, "Hatahorir ia nambarani sudi selik kana kokolak nae leo naa, ee! Kada Manetualain mesa kana bisa fee ambon neu hatahorir sala-singgon. Hatahorir ia kokolan naa, nakasasamak aon sama leo Manetualain. Ana nakadadaek Manetualain naa ena, ma!"

⁸ Tehuu Yesus bubuluk memak dalen nara ena. De Ana nafada sara nae, "Ei boso du'a talo naa!"

* ^{2:4} Ara nane sira nene'in numa hata matea mai.

9-10 Tungga ei hahambum, na, bee ndia dakuk? Mete ma Au afada hatahori keko-lu'uk ia ae, 'O sala-singgom hambu ambon ena,' na, neu ko ei ta bubuluk ana dadi tebe talo naa, do taa. Tehuu mete ma Au ae, 'Mambadeik leo! Lulu mala o nene'im fo fali muu ngga leo'. Mete ma ana nambadeik tutik kana, naa ei bei fo mete-mita no ei matam mara mae, Au ia Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au aena koasa ma haak fo fee ambon neu hatahori sala-singgon."

Basa boe ma Yesus nafada hatahori keko-lu'uk naa nae,

11 "O nenene, ee! Hatematak ia o hai ena! De mambadeik, lulu mala o nene'im fo fali muu ngga leo, ee."

12 Ana namanene nala talo naa, boe ma nambadeik tutik kana. De ana lulu nala nene'in, boe ma ana kalua la'o. Basa hatahorir ruma naa mete-rita ro mata de'en. Boe ma basa sara bafa bese mboo, de rae, "Awii! Ita bei fo mete titi dede'a leo iak! Manetualain memak ta neni babanggak!"

*Lamatuak Yesus noke Lewi fo tungga Ndia
(Mateos 9:9-13; Lukas 5:27-32)*

13 Basa boe ma Yesus fali neni dano Galilea tatain neu bali. Hatahori no'uk ka mai ratonggo roon, boe ma Ana nafada sara Manetualain hihiinanaun.

14 Numa naa, hambu hatahori esa nade Lewi, Alpius anan. Ana dadi neu man-parenda Roma mana susu bean. Yesus la'ok nesik naa boe ma Ana mete-nita Lewi, de nae, "Wee! Mai fo tungga Au!"

Lewi namanene nala Yesus nae leo naa, boe ma ana nambadeik fo tunggan tutik kana leo.

15 Basa boe ma Yesus asa ra'a numa Lewi uman, sama-sama ro Lewi nonoo mana susu bean nara. Hambu hatahorir laen oo fo hatahorir Yahudir henggenee sara rae, hatahorir ta neulauk kara, tungga ra'a ro sara numa naa boe. Numa hatahorir mana ranggatuuk ra'a naa mai, no'uk ka hii ramanene Yesus.

16 Faik naa, hambu meser anggama hida ruma partei Farisi mai, mete-rita Yesus nanggatuuk na'a no mana susu bear ma hatahorir ta neulauk kara. Boe ma ratane ana nunin nara rae, "Tao hata de ei mesem nanggatuuk na'a no hatahorir mana susu bear ma hatahorir ta neulauk kara raa?"

17 Tehuu Yesus namanene ara ratatane aok talo naa, boe ma Ana naselu nae, "Hatahorir kamahedik memak parluu doter, tehuu hatahorir bee fo sodak ena ta parluu. Au mai fo alalau hatahorir ta neulauk kara. Tehuu Au ta mai fo alalau hatahorir fo mana nameda aon hatahorir ndoos ena."

*Lamatuak Yesus nenori beun ta sama no hatahorir Farisir nenorin
(Mateos 9:14-17; Lukas 5:33-39)*

18 La'e esa, partei anggama Farisi hatahorin nara puasa tungga anggama hohoro-lalanen. Ara mete-rita Yohanis Mana Saranik ana nunin nara oo puasa boe. Tehuu ta mete-rita Yesus ana nunin nara puasa leo sira. Boe ma sira hatahorin nara mai ratonggo ro Yesus, de ratanen rae, "Papa. Ai puasa. Yohanis hatahorin nara oo puasa boe. Tehuu tao hata de Papa ana nunin nara ta puasa?"

19 Boe ma Yesus naselu nae, "Memak ei bubuluk ena, mete ma tao feta kabin, na, fuik kara ta

puasa, tehuu ra'a-rinu losa rakabete. Mete ma baroit touk bei nai naa, na, neu ko basa sara ra'a-rinu rame-rame.

²⁰ Tehuu neu faik esa mete ma hatahorir humu reni baroit touk, na, nonoon nara rameda susa, dei fo ara puasa.”

²¹ Boe ma Yesus tamba lololek esa nae, “Hatahorir ta tanda tema beuk neu badu raak. Te mete ma safen, na, tema beuk naa kukundu de ana tao nasida tamba seluk badu raak naa.

²² Leo naak oo hatahorir ta radai oe anggor beuk neni bobo'ik banda rou raak dale neu boe, te neu ko kadin ma ana sii sasarak, de oe anggor beuk naa mbo'a henin. Dadi oe anggor beuk muste nadain neni bobo'ik banda rou beuk neu.”[†] [No lololek naa, Yesus nanori sara nae Ndia nenori beun boso babalik kana no hatahorir Farisir nenori raan.]

Lamatuak Yesus ana nunin nara ketu rala hade-nggandum ndaa no fai hahae tao ue-osa

(Mateos 12:1-8; Lukas 6:1-5)

²³ La'e esa, ndaa no hatahorir Yahudir fai huhule-haradoin, Yesus asa la'ok resik osi esa dale. Boe ma Ndia ana nunin nara ketu rala hade-nggandum, de ra'a.[◊]

²⁴ Tehuu hatahorir Farisir mete-rita, de ratane Yesus rae, “Tao hata de O ana nunim mara lena-langga ita anggaman hohoro-lalanen? Ara ketu hade-nggandum ndaa no fai hahae tao ue-osa. Ei boso tao talo naa!”

[†] **2:22** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “boso madai oe anggor beuk neni bobo'ik banda rou raak dale neu, fo boso losak ana fanggi do sidan.” [◊] **2:23** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 23:25

25-26 Ana naselu nae, “Talo bee, ou? Ei ta masaneda ba'i Dauk tutuin, do? Lelek naa Abiatar dadi neu malangga anggama Yahudir malangga ina-huun. Ba'i Dauk no ana nunin nara ta'in nara kada kikiok, nahuu ndoe ralan seli ena. De ara maso reni Manetualain Laa Huhule-haradoin dale reu, boe ma ha'i rala roti fo malangga anggamar fee basan neu Manetualain ena, de ara ra'a. Naa te kada malangga anggamar ndia ra'a roti naa, tehuu hatahori laen ta bole. De ba'i Dauk asa ra'a, tehuu ta hambu hatahori esa boe na fee salak neu sara.”²⁵

27 Boe ma Yesus nafada seluk bali nae, “Ei boso lili Ndondou, huu Manetualain tao fai hahae tao ue-osa dadi neu baba'e-babatik fo tulu-fali ita hatahori dae-bafok. Ana ta tao ita hatahori dae-bafok fo kada tungga fai hahae tao ue-osa hohoro-lalanen.

28 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. De Au ndia aena haak fo afada hatahori dae-bafok ae bole, do ta bole tao sudi hata ndaa no fai hahae tao ue-osa.”

3

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori ndaa no fai hahae tao ue-osa

(Mateos 12:9-14; Lukas 6:6-11)

1 Basa boe ma Yesus fali seluk neni uma huhule-haradoik neu. Numa naa, Ana mete-nita hatahori esa fo liman seri mates.

2 Numa naa oo, hambu hatahori ruma ara sangga-sangga dalak fo fee salak neu Yesus boe. De ara mete mamakun fo sangga bubuluk Ana

²⁵ **2:25-26** 1 Semuel 21:1-6; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:9

tao nahai hatahori naa ndaa no fai hahae tao ue-osa, do taa.

³ Boe ma Yesus nanggou hatahori fo lima mate seserik naa nae, "Mai fo mambariik muu mata ia."

⁴ Boe ma Ana natane basa hatahorir raa nae, "Mete ma tungga ita anggaman hohoro-lalanen, ita bole tao kada hata ndaa no fai hahae tao ue-osa? Ita tao malole, do taa? Ita tao tahai hatahori, do tao tisan?" Tehuu basa sara bengge nee.

⁵ De Yesus dalen susa nalan seli, nahuu ara hii kada tao matak neu anggama hohoro-lalanen, tehuu ta mbali neu hatahori fo lima mate seserik naa. Boe ma Ana namanasa de nakabubulak matan mbali sara. Basa de Ana nafada hatahori naa nae, "Loo o limam mai leo!" Hatahori naa loo liman neu, boe ma medak neu te liman hai tutik ka.

⁶ Basa boe ma hatahori Farisir raa la'o ela uma huhule-haradoik naa. De ara reu rala harak esa ro Herodes partei politin hatahorin nara fo ara sangga dalak rae tao risa Yesus.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori no'uk ka numa dano tatain

⁷⁻⁸ La'e esa, Yesus no ana nunin nara rakad-edeaek reni dano Galilea tatain reu. Tehuu hatahori no'uk ka ramanene basa hata fo Ana taon ena, huu naa de ara ruma basa nggorok kara mai fo tunggan. Ara ruma profensi Galilea, profensi Yudea ma profensi Idumea mai. Hambu ketuk ruma kota Yerusalem, kota Sidon ma kota Tirus mai. Ketuk bali ruma lee Yarden boboan dulu mai. Basa sara sangga Yesus fo rae ratonggo roon.

9 Huu hatahori no'un seli de Yesus nadenu ana nunin nara sadia feen ofak esa. Yesus hii kokolak numa ofak lain mai, mita fo basa sara ramanene ma mete-ritan no malole.

10 Fai bakahulun Ana tao nahai nita hatahori hedis no'uk ka. Huu naa de hatematak ia basa hatahori kamahedik kara rakaseseti fo nau rafaroe Yesus.[◊]

11 Neu hatahori fo nitu sa'ek kara mete-rita Yesus, boe ma lenggu henri sara ma rakaluku neu Yesus losa matan nara la'e daer. De ara bolu rahere rae, "O ia, memak Manetualain Anan!"

12 Tehuu Ana ka'i nahere sara nae, "Boso mafada hatahori esa boe na mae, Au ia see!"

*Lamatuak Yesus here hatahori salahunu dua dadi neu Ndia ana nunin nara
(Mateos 10:1-4; Lukas 6:12-16)*

13 Basa boe ma Yesus hene nenii letek esa lain neu. Ana nanggou nala hatahori rumu fo ndaa no Ndia dalen. De ara reu ratonggo roon.

14 Boe ma Ana here nala hatahori salahunu dua. De Ana nafada sara nae, "Au here ei fo tungga Au seku neu, fo dadi miu Au nedenung. Au fee ei miu tui-bengga Manetualain hara hehelun neu basa hatahori lala'en."

15 Ma Au ae ba'e fee ei koasa, fo ei bisa husi henri nitur rumu hatahorir mai."

16-19 Hatahori kasalahunu duak kara raa nadan, sira:

Simon (Yesus foin nade Petrus boe),

Yakobis,

Yohanis (Yakobis no fadin Yohanis ia, dua sara, Sabadius anan. Yesus foi dua sara

[◊] **3:10** Markus 4:1; Lukas 5:1-3

nade 'Boanerges', sosoaa-ndandaan nae
 'sama leo lalai nakaruu').*

Anderias,
 Felipus,
 Bartolomeos,
 Mateos,
 Tomas,
 Yakobis (Alpius anan),
 Tadius,
 Simon (mana tungga partei politik Selot),[†]
 ma Yudas Iskariot (ana ia ndia neu ko se'o
 henii Yesus).

*Meser anggamar fee salak neu Lamatuak
 Yesus rae, nitur malanggan ndia feen koasa
 (Mateos 12:22-32; Lukas 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Basa boe ma Yesus no ana nunin nara kond
 fali numa letek lain mai. De ara maso reni
 uma dale reu. Tehuu hatahori no'uk ka mai
 rakarumbu rala Yesus bali, losa ara ta hambu
 lelak fo ra'a-rinu.

²¹ Hatahori mete-rita talo naa, boe ma rae,
 "Hena mete neu Yesus dei. Ana lilii faduli ao
 inan ena." Nufanelun nara ramanene hatahori
 kokolak talo naa, boe ma ara mai rae nuni roon
 la'o.

²² Faik naa, meser anggamar rumia Yerusalem
 mai fo rafada hatahori marai naa rae, "Weeh!
 Ei boso tungga do'o-do'o mia Yesus naa. Te Ana

* **3:16-19** a: Susura dede'a Yunani nae, 'mana masaparak anan',
 sosoaa-ndandaan nae, 'nok bali lalai nasaparak ia' Hatahori
 malelak ketuk du'a rae, Yakobis no Yohanis haran nara rakaruu
 te ara hii rasaparak sama leo lalai nakaruu ia. † **3:16-19** b:
 Partei Selot ia, ara sangga dalak fo rakambo'ik numa Roma
 parenda-koasan mai. Ara oo foi partei ia nade, 'Patriot' boe.

bisa husi nitu talo naa, nahuu Ana hambu koasa numa nitur malanggan mai, fo hatahori rasi'e roken rae, Balsebul.”[☆]

23 Yesus namanene nala naa, boe ma ana noke nala basa sara, de nafada nae, “Ta dadi leo naak! Nitur malanggan ta bisa husi nasafali aon.

24 Mete ma nai nusak esa dale rau-inggun nara rahuur-ratofa, na, neu ko nusak naa ta bisa nakataka nala dook.

25 Mete ma uma-loo esa isin nara kada rara'u ao, na, neu ko uma-loo naa tetu-teman taa.

26 Leo naak oo mete ma nitur esa musu no esa boe, na, ndara ba'e sara. No dalak naa, ara sida rakalulutu.

27 Mete ma na'o manu-meo nae mai fo'ai bua-ba'u nai hatahori barakaik esa uman, na, ana muste humu nala hatahori naa, boe ma futupa'an dei. Basa dei fo ana bisa fo'ai uma naa bua-ba'un.[‡]

28 Dadi Au afada memak ei: Manetualain sadia koka henihatahori sala-singgon. Mete ma hatahori kokolak nakadadaek hatahori laen, na, Manetualain bei sadia fee ambon neun.

29 Tehuu mete ma hatahori nambarani kokolak nakadadaek Manetualain Dula-dale Malalaon, na, Manetualain ta fee ambon neun, losa daebafok fai mate'en boe!”[☆]

30 Yesus kokolak talo naa, nahuu ara hengge-neen rae, “Hatahori naa, nitu sa'en ena!”

[☆] **3:22** Mateos 9:34; 10:25 [‡] **3:27** No dalak naa, Yesus nafada nae, Ndia koasan lena henihatahori nitur malanggan, fo rasi'e roken rae, ‘Balsebul’. [☆] **3:29** Lukas 12:10

Hatahori mana tungga Manetualain hihii-nanaun, sira ndia Lamatuak Yesus nufanelun tebe-teben

(*Mateos 12:46-50; Lukas 8:19-21*)

³¹ Basa boe ma Yesus inan ma fadin nara reni uma naa reu, fo sangga ratonggo roon. Ara losa boe ma rambariik kada dea, de ara fee hatahori neu noken.

³² Faik naa, Yesus nanggatuuk kola-kola no hatahori no'uk ka. Boe ma hatahori mai nafadan nae, "Papa, ee! Papa mamam ma fadim mara rai dea. Ara sangga ratonggo ro Papa."

³³ Tehuu Yesus naselu nae, "Au mamang ma toranoong tebe-teben, sira seer?"

³⁴ Boe ma Ana mete basa hatahori mana manggatuuk eko-feon. De Ana nae, "Basa ei lala'en ia ndia Au mamang ma toranoong tebe-teben.

³⁵ See ndia tungga Manetualain hihii-nanaun, na, ana ndia Au nufanelu tebe-tebeng."

4

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu hatahori nggari bini-nggees nai dae mata-matak kara

(*Mateos 13:1-9; Lukas 8:4-8*)

¹ La'e esa, Yesus neni dano Galilea neu bali. Boe ma hatahori no'uk ka mai rakarumbu ralan. De Ana hene neu nanggatuuk numa ofa mana seek esa numa naa lain, boe ma Ana fee nenorik. Basa hatahori marai mada lai nenene nenorin.[◊]

² De Ana fee nenorik no'uk ka neu sara pake lololek nae,

[◊] **4:1** Lukas 5:1-3

3 “Ei nenene matalolole, ee! Hambu hatahori esa neu nggari bini-nggees nai ndia osin dale.

4 Neu ana nggari bini-nggees sara raa, hambu ketuk tuda nai dalak. Boe ma mbuik kara mai, de bido rabasa sara.

5 Ma bini-nggees ketuk tuda ndaa dae batuk. Bini-nggees sara raa ranumbu lai-lai, tehuu dae ni'is,

6 de neu ledo hene mai lain de nahaa, boe ma numbun nara male de mate ramatuu. Te okan nara ta tora losa dae dale na.

7 Bini-nggees ketuk bali tuda nai dila-nggauk taladan. Boe ma dila-nggauk seti rakamate numbun nara, de ta bisa raboa.

8 Ma bini-nggees ketuk bali tuda ndaa dae isik. Bini-nggees sara raa ranumbu, basa de ramo'o losa raboa. Ketuk fee falik buna-boak lipa la'e telu hulu, ketuk lipa la'e nee hulu, ma hambu ketuk bali losa lipa la'e natun esa.

9 Dadi ei see ndia kandi'i dook, na, nenene matalolole, ee!”

Tao hata de Lamatuak Yesus kokolak pake lololek

(Mateos 13:10-17; Lukas 8:9-10)

10 Boe ma neu Yesus mesa kana, Ndia ana nuni kasalahunu duan nara ma hatahori laen ruma fo mana ramanene rita Ndia nenorin naa, ara mai ratonggo roon. Ara roken nafada lololek naa sosoa-ndandaan.

11 Boe ma Yesus naselu nae, “Huu ei nau bubuluk tebe-tebe Manetualain parendan, de Au afada memak lololek naa sosoa-ndandaan. Tehuu mete ma hatahori laen, na, Au anori no kada lololek.

¹² Hatahori laen nara sama leo hata fo Manetualain mana to'u dede'an surak memak kana ena nae,

'Ara mete-rita ena, tehuu ta nau ralela.

Ara ramanene ena, tehuu ta nau bubuluk.
Naa fo ara hae ramahere neu Manetualain,
fo Manetualain ta parluu fee ambon neu
sara bali.'"¹²

*Lamatuak Yesus nafada lololek bini-nggees
naa sosoaa-ndandaan*

(Mateos 13:18-23; Lukas 8:11-15)

¹³ Basa boe ma Yesus nafada sara lololek naa sosoaa-ndandaan nae, "Mete ma ei bei ta pa'a-nato mala lololek ia sosoaa-ndandaan, na, talo bee fo ei bisa pa'a-nato mala lololek laen sosoaa-ndandaan bali?

¹⁴ Dadi sosoaa-ndandaan talo ia: hatahori mana nggari bini-nggees naa, sama leo hatahori mana tui-bengga Manetualain Dede'a-kokolan.

¹⁵ Ma bini-nggees fo mana tuda nai dalak de mbuik kara bido ra'a henin sara, naa sama leo hatahori mana namanene nala Manetualain Dede'a-kokolan. Tehuu ta dook ka boe ma nitur malanggan mai, de ha'i neni Dede'a-kokolak naa numa hatahori naa dalen mai.

¹⁶ Bini-nggees fo mana tuda ndaa dae batuk naa, sama leo hatahori fo namanene ma simbok nala Manetualain Dede'a-kokolan no nemehokok.

¹⁷ Tehuu Dede'a-kokolak naa ta nahuu-naoka. Huu naa de ana ta nakai nala dook ka nai hatahori naa dalen. Neu hatahori laen nakasususak kana nahuu ana simbo Dede'a-kokolak naa, boe ma ana nggari henin tutik kana.

¹² 4:12 Yesaya 6:9-10

18 Ma bini-nggees fo mana tuda nai dila-nggauk taladan naa, sama leo hatahori fo namanene nala Dede'a-kokolak naa ena.

19 Tehuu ana nasambute nalan seli no ue-osa mata-matak kara fo leo-la'o tungga dae-bafok lole-ladan. De basa nesembutek kara raa seti heni Dede'a-kokolak naa numa dalen mai losa ta hambu buna-boak hata esa boe na.

20 Ma bini-nggees fo mana tuda ndaa dae isik, sama leo hatahori fo mana pasa ndi'i doon fo ana simbok nala Dede'a-kokolak naa, ma ana tungga Manetualain hihi-nanaun. Basa de ana tao kada hata fo neulauk kara, sama leo bini-nggees mana mabuna-boak naa. Hambu ketuk rabuna-boa lipa la'e telu hulu, ketuk lipa la'e nee hulu, ma ketuk bali losa lipa la'e natun esa."

*Boso tatana lambu ti'oek menik lembaneu
(Lukas 8:16-18)*

21 Yesus kokolak nakandoo numa ofak naa lain mai. Ana fee tamba lololek esa bali nae, "Talo bee! Ei mete mita ena do beik. Hatahori dede lambu ti'oek, de ana tatanan nenik lembaneu, do ana natetenden neni mamana susungguk fengga dalen neu. Taa hetu? Mete ma taon talo naa, na, ana ta manggaledo ena. Hatahori muste natetende lambu naa neu mamana demak mita fo hambu manggaledon.[◊]

22 De hata fo neni nefunik hatematak ia, neu ko mete-titan. Ma hata fo hatahori ta bubuluk kana hatematak ia, neu ko bubuluk kana.[◊]

23 Dadi see ndia kandi'i dook, na, nenene matalolole.

[◊] **4:21** Mateos 5:15; Lukas 11:33 [◊] **4:22** Mateos 10:26; Lukas 12:2

24 De, dudu'a matalolole! Mete ma ei uku-sudi hatahori laen tatao-nono'in, na, hatahori oo uku-sudi ei leo naak boe. Manetualain oo uku-sudi nasafali ei leo naak boe. Tehuu Ndia uku-sudin beran lena bali.[☆]

25 Dadi mete ma hatahori nau sangga bubuluk tebe-tebe Manetualain hihii-nanaun, na, ana boe nalela. Tehuu mete ma hatahori ta tao matak neu Manetualain hihii-nanaun, na, ana boe namanggoa."[☆]

Lamatuak Yesus fee lololek bini-nggees mana mori aok

26 Basa boe ma Yesus kokolak tamba nae, "Manetualain mamana parenda-koasan boe namo'o, sama leo bini-nggees fo hatahori nggarin nai osin dale.

27 Hatahori naa fali, leo mae ana sunggu do be'e, ta nasaneda bini-nggees naa bali, tehuu bini-nggees naa nanumbu ma ana boe namo'o nakandoo.

28 Bini-nggees naa mori aon nai dae, boe ma nasarangga kahada, nabuna, naboa, losa naisi.

29 Mete ma hade namatasa ena, na, tenu osik nalela kada neu ketu-koru leo. Manetualain mamana parenda-koasan oo leo naak boe. Basa naar, Manetualain ndia naue-osan."[☆]

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu ai de'e kadi'i anan seli

(Mateos 13:31-32, 34; Lukas 13:18-19)

30 Basa naa Yesus tuti kokolan bali nae, "Au fee tamba lololek esa bali, talo ia: ei bisa makasasamak sudik Manetualain hatahorin

[☆] **4:24** Mateos 7:2; Lukas 6:38 [☆] **4:25** Mateos 13:12; 25:29;
Lukas 19:26 [☆] **4:29** Yoel 3:13

nara. Mulai makasosasan kada hidak ka, tehuu bakadean boe ma ara tamba ramano'u.

³¹ Naa, nok bali ai de'e kadi'i anan seli.

³² Tehuu mete ma ita sele-tande tala ai de'ek naa ena, na, ana mori dadi neu ai huu mana mo'on lenak. Boe ma mbuik kara mai hae sa'ok ma randunu rai naa."

³³ Yesus nasi'e nanori sara tungga sira malelan.

³⁴ Ana nasi'e pake lololek, neu nanori hatahorir. Tehuu mete ma no Ndia ana nunin nara, na, Ana nafada lololek naa sosoa-ndandaan lala'en.

*Lamatuak Yesus tao nalende ani makarumbuk
(Mateos 8:23-27; Lukas 8:22-25)*

³⁵ Ledo bobon naa, Yesus bei nai ofak lain. Boe ma Ana nadenu ana nunin nara nae, "Mai ita sa'e ofak teni serik teu."

³⁶ Boe ma ara sa'e ofak sama-sama ro Yesus. De ara la'o ela hatahorir no'uk kara raa ruma naa. Tehuu hambu ketuk sa'e tungga ofak laen.

³⁷⁻³⁸ Faik naa Yesus ndae langgan neu kailunu, de Ana sunggu seli numa ofak ikon. Ta dook ka boe ma, ani makarumbuk mai. Rii tufa oe maso neni Yesus asa ofan dale neu, losa sangga sofen. De ana nunin nara ramata'u rae mate. Boe ma ara mai fafae Yesus rae, "Papa! Mambadeik dei! Ita sangga tae molo ia ena! Tehuu Papa ta tao matak neu ai!"

³⁹ Yesus namanene nala naa, boe ma nambadeik de Ana ka'i anin nae, "Nenee!" Ma Ana parenda neu dano nae, "Lende leo!" No hatematak naa anin hahae ma dano dadi neu lino-lendek leo.

40 Boe ma Yesus nahara berak ana nunin nara nae, "Tao hata de ei basa ngga mamata'u talo ia? Ei ta mamahere Au, do?"

41 Basa sara ramata'u ma heran, de rakokola aok rae, "Ndia ia see, ee? Losa rii ma anin oo ramanene neun boe, ee!"

5

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori fo nitu no'uk ka sa'en

(Mateos 8:28-34; Lukas 8:26-39)

1 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara losa dano Galilea boboan seri numa mamanak esa nade Gerasa.

2-6 Numa mamanak naa, hambu touk esa nitu sa'en de namulu. Ana leo nai rates sara. Hatuleledon ana nadaba oek ndule basa mbumbukuk kara marai naa no hola-hola, ma ana kii-bolu nakandoo. Ana tutu nakahina ao-inan pake batu. Barakain sudi selik kana. Ta hambu hatahori esa boe na bisa futu-pa'an, leo mae pake rante besi boe. La'i-la'ik ka hatahorir pa'a lima-ein renik rante besi ena, tehuu ana tao ketu rante besi naa ma tao natepa hen'i besi numa ein mai. Ndia barakain sudi selik kana, de ta hambu hatahori esa boe na bisa nakatataka nalan.

Neu Yesus asa konda numa ofak mai, de heta ein reu mada lai boe ma hatahori kamuluk naa mete-nita sara numa dook ka mai. De ana kalua numa rates ara mai, boe ma nalaik neu sendek luu-langgan neu Yesus matan.

7-8 Yesus mete-nita hatahori naa talo naa, boe ma Ana kokolak nae, "Heeh, nitu! O kalua numa hatahori ia neu leo!"

Boe ma hatahori naa kii-bolu nahere nae, "Weeh! O mae tao hata neu au! Au bubuluk O ia, memak Yesus, Manetualain mana koasa mate'en Anan. Au hule fo O boso tuni-ndeni au!"

⁹ Boe ma Yesus natanen nae, "O nadem see?"

Hatahori naa naselu nae, "Au nadeng *Legion*, huu ai no'un seli, nok bali soldadur batalion no'uk ka."

¹⁰ Basa de nitur pake hatahori naa fo noke Yesus boso nadenu sara kalua numa mamanak naa mai.

¹¹ Hatahorir ranea bafi lalae esa deka-deka no mamanak naa. Bafir raa, basa sara fama te rifun dua. Ara sangga nana'ak rai letek tatain.

¹² Boe ma nitur raa roke-hule Yesus rae, "Madenu ai maso mini bafir raa miu."

¹³ Yesus namanene nala nonoken nara raa, boe ma nakaheik. De nitur raa kalua numa hatahori naa neu, boe ma ara maso reni bafir raa reu. Bafi rifun kaduak kara raa ralaik ralenggu-pikok, boe ma ara tuda tungga mbiak tatain reni dano dale reu, de basa sara mate rasamele reu naa.

¹⁴ Hatahori mana manea bafir raa mete-rita mandadik naa, boe ma basa sara ramata'u ralan seli. De ara ralaik reu rafada hatahori ndule nggorok kara marai naa. Boe ma hatahori no'uk ka kalua mai fo rae mete hata mandadik ena.

¹⁵ Ara mai ratonggo ro Yesus, boe ma ara mete-rita hatahori fo nitu sa'ek naa nanggatuuk numa naa. Dudu'an namaneu ena, de ana pake bua-lo'a ena. Hatahorir raa mete-rita naa, boe ma ramata'u, nahuu ara bubuluk rae, see ndia bisa husi kalua hen i nitu no'uk kara numa hatahori naa neu, na, ndia memak hatahori ta hoho'ak tebe-tebe.

16 Boe ma basa sara bengga ndule nggorok rae, sira mete-rita no sira mata de'e heli-helin hatahori kamuluk naa hai ena, ma bafir raa fo mate rasamele ena.

17 Boe ma hatahori nggorok marai naa, ara mai roke-hule Yesus fo la'o ela sira mamanan.

18 Neu Yesus nae hene ofak dale neu, boe ma hatahori fo bebeik kara nitu sa'ek naa mai noke-hule Yesus fo ndia oo nau tungga boe.

19 Tehuu Yesus ta nau. De nafadan nae, "Malole lenak o fali muu ngga fo mafada o nufanelum lala'en, hata fo Manetualain taon fee o ena. Ma mafada mae, Manetualain sue nalan seli neu o."

20 Basa boe ma hatahori naa fali neu ngga, de ana la'o ndule nusa kota salahunuk fo rasi'e roken rae, 'Dekapolis'. Ana tui hata fo Yesus tao neu ndia ena. Basa hatahori mana ramanene tutuin naa, ara heran ralan seli, de rae, "Memak tetebes!"

Lamatuak Yesus tao nasoda falik Yairus anan numa mamaten mai. Ma ina mana mbo'a daak fo mana nafaroe Lamatuak Yesus badun

(Mateos 9:18-26; Lukas 8:40-56)

21 Basa boe ma Yesus asa sa'e ofak fali reni dano tatain seri reu. Neu ara konda numa ofak lain mai, te hatahori no'un seli mai rakarumbu ralan.

22 Numa naa oo hambu hatahori esa boe nade Yairus. Ndia naa, malanggan uma huhule-haradoik nai kota naa. Neu ana mete-nita Yesus, boe ma ana sendek luu-langgan neu Yesus matan,

23 de ana kokoen nae, “Papa, ee! Au ana fe'ong bei fo teuk salahunu dua, ana namahedi ela kada faa maten. Papa tulun mai fo tao mahain dei.”*

24 Boe ma Yesus tungga Yairus neni uman neu. Neu ara mulai la'ok, boe ma hatahori no'uk ka tunggan de raseseti numa boboa kii-konan mai.

25 Nai hatahori no'uk kara raa taladan, hambu inak esa hambu bulak ta tungga doon teuk salahunu dua ena.

26 Ana nabasa tali-doin ma hata-heton nara fo bae neu doter asa. Tehuu ta hambu esa bisa tao nahain boe na. Hedin naa, kada mai-maik nakandoo.

27-29 Inak naa namanene no'uk ka la'e-neu Yesus ena. De ana naseseti nai hatahori no'uk kara raa taladan fo nau deka-deka neu Yesus numa dean mai. Ana dudu'a nai dalen dale nae, “Sadi au bisa afaroe la'e kada Yesus badun, neu ko au hai!”

Neu ana nafaroe la'e Yesus badun, medak neu te ndia daa mana mbo'ak naa hahae tutik kana. Ana nameda ana hai tebe-tebe ena.

30 Hatematak naa oo Yesus nameda hambu barakaik kalua numa ao-inan mai. Boe ma Ana mbali dea, de mete neu hatahori no'uk kara raa. De Ana natane nae, “Ei see ndia nafaroe la'e Au badung, ee?”

31 Ana nunin nara raselu rae, “Papa mesa kana mete leo. Hatahori no'uk kara iar esa naseseti no esa na. Naa te Papa natane nae, ‘See ndia nafaroe la'e Au badung?’”

* **5:23** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “Papa tulun mai fo ndae limam neun, mita fo ana hai fali, ma nasoda.” Nai naa, “roke ndae limak” sosoa-ndandaan nae, “Tulu-fali tao mahain.” Ana fetok naa teun, dede'a Yunani surak nai lalane ka-42.

32 Tehuu Yesus leleuk ndulek basan, fo sangga bubuluk bebeik kara ia see ndia nafaroe Ndia.

33 Inak naa namanene nala Yesus natane talo naa, boe ma namata'u nalan seli. De ana sendek luu-langgan neu Yesus matan fo ana mbo'a nae, "Papa! Au ndia afaroe la'e Papa badun."

34 Boe ma Yesus naselu neun nae, "Huu mama namahere tebe-tebe neu Au, de mama hai ena. Hatematak ia mama fali uma muu no dale linolendek leo, huu mama susa-sonan basan ena."

35 Yesus bei kola-kola talo naa, boe ma hatahori esa numa Yairus uman mai, de nafada nae, "Kasian ee, ana fe'ok maten ena. Dadi boso makasosotak Papa Meser bali. Ana hae neu bali."

36 Tehuu Yesus ta tao matak hatahori naa kokolan. De Ana nafada Yairus nae, "O hae mama'ta'u, ee! Mamahere neu kada Manetualain."

37 Boe ma Yesus la'o ela ana nunin laen nara. Tehuu Ana nuni no Petrus, Yakobis ma fadin Yohanis, de ara la'o rakandoo.

38 Neu ara losa Yairus uman, ara mete-rita hatahori no'uk ka ramue-anggik, ma ramanene ara bu'i rakarereu.

39 Yesus maso uma dale neu, de natane sara nae, "Tao hata de ei mamue-anggik ma bu'i makarereu talo ia? Kakanak ia ta mate. Ana kada sunggu a."

40 Ara ramanene Yesus kokolak talo naa, boe ma basa sara hika rakanak kana.

Boe ma Ana nadenu basa sara dea reu. Ana noke nala kakanak naa aman no inan ma Ndia ana nunin telu sara, de basa sara maso reni kakanak naa kaman dale reu.

41 Boe ma Yesus to'u nala kakanak naa liman, de Ana kokolak neu kakanak naa pake

sira dede'a Aram nae, "Talita kum!" (Sosoandandaan nae, "Ana fe'ok! Mambadeik leo!")

⁴²⁻⁴³ Medak neu ma, ana fetok naa nambadeik, de ana mulai la'ok. Boe ma Yesus nadenu inan nae, "Fee kakanak ia na'a leo!"

Basa hatahorir fo mana mete-rita hata fo mandadik naa, heran bali-bali. Tehuu Yesus ka'i nahere sara nae, "Ei boso mafada esa boe na mae, Au asoda falik kana numa mamaten mai ena!"

6

Hatahorri Nasaret asa timba henii Lamatuak Yesus

(*Mateos 13:53-58; Lukas 4:16-30*)

¹ Basa boe ma Yesus no ana nunin nara fali reni Ndia nggoron Nasaret reu.

² Ndaa no hatahorri Yahudi fai huhule-haradoin, Yesus maso neni uma huhule-haradoik dale neu de Ana fee nenorik. Faik naa, hambu hatahorri no'uk ka reu hule-haradoi. Neu ara ramanene Yesus nenorin, ara heran bali-bali, de rae, "Hatahorri ia malelan mata ia, ma! Ana oo naena koasa boe! Talo bee de Ana bisa leo naak?

³ Naa te Ndia kada tukan ai. Ita talela inan, ndia Maria; no fadin nara, sira Yakobis, Yoses, Yudas ma Simon. Ndia oo naena fadi inak hida boe. Ita basa ngga leo nai nggorok esa, ma!" Huu naa de ara mbiri ma rasakele, de ara ta nau ramanene neu sana bali.

⁴ Boe ma Yesus nafada nae, "Memak tetebes! Hatahorri hihiin lenak fee hada-horomatak neu Manetualain mana to'u dede'an numa mamanak laen mai. Tehuu nai ndia nggoro-tadun, hatahorri ta fee hada-horomatak neun." [☆]

5-6a Tehuu hatahorir raa dalen nara matea ndoos, de ara ta nau ramahere neu Yesus. Huu naa de Ana heran, de Ana ta nau pake koasan nai naa bali. Ana tao nahai kada hatahorikamahedik esa do dua.

Lamatuak Yesus nadenu Ndia ana nuni kasalahunu duan nara
(Mateos 10:5-15; Lukas 9:1-6)

6b Basa boe ma Yesus la'o ndule basa nggoro matia-taik kara, de nanori hatahorir Manetualain hihi-nanaun.

7 Ana noke nala ana nuni kasalahunu duan nara, de Ana nadenu sara la'ok dua-duak reu tuibengga Manetualain Hara Lii Malolen. Ana oo fee koasa neu sara boe fo ara bisa husi nitu.

8-9 Ana parenda neu sara nae, "Ei hae meni hata no'uk ka nai dalak. Neu ko Manetualain ndia koladun. Hae meni lepa-nggees, tali-doik ma tas. Tehuu meni kada tete'e ai, tabu eis ma badu esak ka.

10 Mete ma hambu hatahorir simbok ei nai uman nara, na, ei muste leo nai naa losa ei la'o seluk bali.

11 Tehuu mete ma losa mamanak esa, ma hatahorir marai naa ta nau simbok ma ta nau ramanene neu ei, na, nggani la'o ela naa. Ma mafada sara mae, 'Ei ta nau mamanene, na. De ela numa naa fo ei mesa ngga lemba-masaa neselu-netaam!'”*

* **6:11** Nai Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, "nggangafu henin afu numa sira ein mai". Lelek naa nai naa hatahorir rasi'e nggangafu henin afu numa sira ein mai fo dadi neu tanda nae, hatahorik fo ta nau namanene, na, mesa kana lemba-nasaa neselu-netaan. Mete boe nai *Lukas 10:4-11; Nedenuk kara Tutuin 13:51*.

12 Basa boe ma ara la'o reu tui-bengga Hara Lii Malole naa. Ara rafada basa hatahori fo muste hahae leo numa sira sala-singgon nara mai, de fali fo leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun.

13 Ara oo husi kalua heni nitur boe. Basa naa ara tao mina neu hatahori hedis langgan nara, fo hule-haradoi tao rahai sara. De ara hai tutik kana.[☆]

*Ara tao risa Yohanis Mana Saranik
(Mateos 14:1-12; Lukas 9:7-9)*

14 Faik naa, hatahori nai mamanak bee a mesan ralela Yesus ena. Tutuik la'e-neu Ndia koasan naa, losa Manek Herodes ndi'i doon ena boe. Hambu hatahori rae, "Yohanis Mana Saranik naa nasoda fali nai Yesus aon dale. Huu naa de Ana bisa tao nala tanda heran nara raa lala'en."

15 Tehuu hambu hatahori laen rae, "Taa! Ia Elia ndia mana nasoda falik nai Ndia aon." Hambu laen bali rae, "Ndia naa, Manetualain mana to'u dede'an laen numa lele uluk mai."[☆]

16 Neu manek Herodes namanene ara kokolak la'e-neu Yesus talo naa, boe ma ana naselu nae, "Ia mete te ndia Yohanis Mana Saranik fo fai maneuk kara au adenu tete rala langgan. Hatematak ia ana nasoda fali numa mamaten mai ena!"

17-18 Manek Herodes nadenu fo tete heni Yohanis Mana Saranik langgan talo naa, nahuu ana naena dede'a mo'ok no Yohanis. Tutuin talo ia: manek Herodes sao nala fadin Felipus saon, nade Herodias. Naa te Felipus no Herodias ta bei raelak. Huu naa de Yohanis ka'i-ore la'i-la'ik ka nae, "Papa manek ta bole sao mala

[☆] **6:13** Yakobis 5:14 [☆] **6:15** Mateos 16:14; Markus 8:28; Lukas 9:19

papa fadim saon. Naa nalena-langga ita hatahorì Yahudir dala-hadan ena!" Leo mae talo naa, tehuu Herodes sao nala inak naa boe. Basa boe ma ana nadenu hatahorir reu humu Yohanis fo mason neni bui dale neu.²³

19 Huu no Yohanis ka'i-ore la'i-la'ik ka ena talo naa, de inak naa nambeda dalek fo nae tao nisan. Tehuu ta bei dadi, te Herodes kena nala Yohanis nai bui dale ena.

20 Boe ma ana nadenu soldadur fo ranea ratalololen.

Herodes memak namahia Yohanis. Ana bubuluk nae, Yohanis naa, Manetualain ndia nadenu. Ma Yohanis naa oo hatahorì neulauk boe. Herodes memak namahoko namanene Yohanis kokolan. Tehuu la'e-la'e esa dalen nameda ta neulauk, neu ana namanene Yohanis kokolan boe.

21 Basa boe ma faik esa, Herodias hambu dalak fo bala ndia dalen fo mana nameda hedis. Faik naa, ara tao manek Herodes fai bobonggin. Ara roke hatahorì mo'o-inahuuk kara fo mai ra'a feta fai bobonggik. Mana maik kara raa, hatahorì mana parendar, malangga soldadur ma lasi-lasi hada Galilear.

22 Neu feta bei la'ok, boe ma Herodias ana feton maso neu lendo. Lelendon lolon seli, de tao namahoko Herodes no fuin nara. Boe ma Herodes noke nalan, de natanen nae, "O mae moke hata numa au mai, na, mafada leo! Neu ko au fee.

23 Leo mae o moke au nusang ba'e duan oo au fee boe. Au sumba-soo pake Manetualain naden!"

²³ **6:17-18** Lukas 3:19-20

24 Boe ma ana fetok naa neu natane inan nae, "Mama! Tungga mama, na, au oke hata ndia neulaun seli numa papa mai?"

Boe ma inan naselu nae, "Naaa! Muu fo moke mala Yohanis naa langgan."

25 Basa boe ma ana fetok naa lai-laik nenii Herodes neu, de nae, "Papa! Au oke fo meni fee au Yohanis langgan, taon neu dulang dale. Hatematak ia leo!"

26 Herodes namanene nala naa, boe ma tendak henii ta'i dalen tutik kana. Tehuu ana ta bisa le'a falik sumba-soon ena, nahuu basa hatahorii ramanene ena, na.

27 Basa boe ma ana parenda malangga soldadu esa fo neu tete Yohanis langgan nai bui dale.

28 Boe ma ara tete rala Yohanis langgan, de taon neu dulang dale, fo renin fee ana fetok naa. Ana simbo nala dulang naa, boe ma ko'o nenin fee inan.

29 Neu Yohanis ana nunin nara ramanene rae, ara ha'i reni Yohanis langgan ena, boe ma ara mai ha'i rala Yohanis netun, de reu ratoin.

Yohanis mamaten tutuin ba'u kada naa.

Lamatuak Yesus nahao hatahorii rifun lima lenak

(Mateos 14:13-21; Lukas 9:10-17; Yohanis 6:1-14)

30 Faik esa, Yesus ana nunin nara fo Ana nadenu sara ena reu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen naa, ara fali de rakabua seluk ro Yesus. Ara rafada basa hata fo ara taok, ma hata fo ranori neu hatahorir ena.

31 Tehuu faik naa, hatahorii no'uk ka la'ok reu-mai fo sangga Yesus. Losa-losak ka Ndia no ana

nunin nara ta bisa ra'a-rinu rala ena. Boe ma Yesus nafada ana nunin nara nae, "Mai fo ita teu sangga mamana nees fo ita bisa hahae tala faa dei ma."

³² De basa sara hene reni ofak dale reu fo reu sangga mamana nees fo dook ka numa nggorok mai.

³³ Tehuu hatahori no'uk kara raa mete-rita Yesus asa ofan la'ok loro-loro dano tatain. Boe ma ara kalua numa nggorok reu tungga dala mada laik, de ara losa rakahuluk numa Yesus asa mai.

³⁴ Neu Yesus konda numa ofak lain mai, boe ma Ana mete-nita hatahori no'uk ka rahanin ena. Basa boe ma dalen tuda kasian neu sara, nahuu basa sara ta bubuluk nau tao hata, sama leo bibi lombo mana lolo taak. Boe ma Yesus nanori sara Manetualain hihii-nanaun[☆]

³⁵⁻³⁶ losa ledo bobok. Boe ma ana nunin nara rafadan rae, "Papa! Malole lenak Papa madenu hatahori iar basa sara reu hasa nana'ak nai nggorok matia-taik kara marai iar. Huu ledo bobok ia ena, ma ta hambu nana'ak nai ia."

³⁷ Tehuu Yesus naselu nae, "Bosok! Ei ndia mahao sara leo."

Tehuu ara ratane rasafali rae, "Awii! Mete ma ai mahao hatahori no'uk kara iar, na, ai muste kalua doik no'un seli. Desi leo tukan esa nggadin teuk esa![†] Ta bisa dadi ai hambu doik desi naa!"

³⁸ Boe ma Yesus naselu nae, "Ei miu matane sudi sara dei, hambu see ndia neni lepa-nggees."

[☆] **6:34** Susura Rerekek 27:17; 1 Mane-manek kara 22:17; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 18:16; Yeskiel 34:5; Sakaria 10:2; Mateos 9:36 [†] **6:37** Susura Malalaok dede'a Yunani huuk nae, "Doi fulak *denari* natun dua." Lelek naa doi fulak *denari* esa desi leo tukan esa nggadin faik esa.

Ara reu ratane basa boe ma ara fali mai, de rafada rae, "Hambu kada roti lima ma i'ak dua."

³⁹ Boe ma Yesus nadenu basa hatahori raa fo ranggatuuk rakabubua reu na'u lain.

⁴⁰ De ara reu ranggatuuk rakabubua. Hambu bubuak rumu beke natun esak, ma rumu beke lima huluk.

⁴¹ Basa boe ma Yesus ha'i nala roti kalimak kara ma i'a kaduak kara raa. De Ana nasare mbali lalai neu fo noke makasi neu Manetualain. Boe ma Ana fifi'i ba'e roti naa, de Ana loon neu ana nunin nara fo reu baba'e fee basa hatahori raa. Ana oo baba'e i'a kaduak kara raa fee sara boe.

⁴² Basa sara ra'a losa rakabete.

⁴³ Ara ra'a basa boe ma ana nunik kara raa reu raduduru rala nana'a lenan nara, sofe lembaneu salahunu dua.

⁴⁴ Hatahori mana ra'ak kara raa nai rarain desi rifun lima. Naa bei kada touk kara. Ta bei reke tamba inak kara ma kakanak kara.

*Lamatuak Yesus la'ok nesik oe lain
(Mateos 14:22-33; Yohanis 6:16-21)*

⁴⁵ Basa boe ma Yesus nadenu ana nunin nara reu sa'e ofak fo rakahuluk reni nggoro Betsaida nai dano boboan seri naa reu. Tehuu Ana bei nahani nai naa fo nadenu hatahori no'uk kara raa fali reu sara.

⁴⁶ Neu basa sara fali boe ma Ana hene neni letek esa lain neu fo hule-haradoi.

⁴⁷⁻⁵⁰ Neu fai le'odae ena, boe ma Yesus kondal fali. Ana mete-nita ana nunin nara ofan ena losa nai dano taladan. Tehuu ara sefe rangginggiok, nahuu ani soru. Neu lole manggaledo, boe ma Yesus neu la'o tungga sara. Tehuu Ana la'ok nesik oe lain. Neu Ana nae la'o seli ofak naa

ena, boe ma ara mete-ritan. Ara nggengger ralan seli. Boe ma esa natane esa nae, "Weeh! Hata ia? Maro, do hata?"

Tehuu Yesus nahara tutik ka nae, "Wei! Ei boso mamata'u, ee! Te Au ndia ena."

⁵¹ Neu Yesus hene nenii ofak dale neu, boe ma anin lende tutik kana. Ndia ana nunin nara lala'en heran ta basa-basa.

⁵² Ara bei fo mete-rita Yesus pake koasan fo nahao hatahori rifun lima lenak. Tehuu ara bei ta ralela tebe-tebe Yesus koasan, nahuu sira dalen nara bei mateandoos.

Hatahori hedis sara marai Ganesaret rame-rame reni Yesus reu
(Mateos 14:34-36)

⁵³ Neu ara losa dano tatain seri, boe ma ara see numa kota Genesaret namo seseen.

⁵⁴ Neu ara kondaa numa ofak lain mai, hatahori no'uk ka mete-rita sara ena. De ara bolu rae, "Wei! Yesus mai ena!"

⁵⁵⁻⁵⁶ Basa sara ralaik reu rafada ndule hatahorir, de ara ko'o-lu'a reni hatahori hedis sara mai.

Sadi ara ramanene rae, Yesus nai mamanak esa, na, ara rame-rame ko'o-lu'a reni hatahori hedis sara fo ralololi sara reu dae moo-loak. Ara dudu'a rae, "Sadi hatahori hedis sara raa rafaroe la'e kada Yesus badun su'un oo, ara hai tutik kana boe." Ara rafaroe la'en talo naa, boe ma ara hai tutik kana.

7

Hatahori dae-bafok hohoro-lalanen boso ng-gati henii Manetualain parendan
(Mateos 15:1-9)

¹ Hambu hatahori Farisi bubuak esa ro meser anggama hida rumah Yerusalem mai fo ratonggo ro Yesus.

²⁻⁵ Hatahori Farisir raa to'u rahere sira Yahudir dala-hadan. Ndia leo, mete ma hatahori rae ra'a-rinu, na, muste safe liman tungga sira dala-hadan hihiin. Leo naak oo mete ma fali numa pasar mai boe, ara muste radiu oe dei. Losalosak sira bua-ba'un manai dapur, ndia leo urek, pinggak, nggalaas ma cerek, muste safe basa sara tungga sira dala-hadan hihiin, dei fo bole ra'a-rinu pake sara.

Mete ma hambu hatahori Yahudi laen fo ta tao tungga dala-hadak naa, na, hatahori Farisir ramanasa.

Neu ara mete-rita Yesus ana nunin nara ra'a ta safe liman tungga dala-hadak hihiin, de ara ramanasa. Boe ma ara mai fo fee salak neu Yesus rae, "Tao hata de O ana nunim mara ra'a, tehuu ta safe limak dei? Naa, ara laban ita dala-hadan numa bei-ba'ir mai!"

⁶⁻⁷ Tehuu Yesus naselu nae, "Eir ia, memak hatahori mana kokolak laen, tao laen. Numa lele uluk mai ba'i Yesaya surak Manetualain hara hehelun ena nae,

'Hatahorir ia koa-kio Au,

no kada bafan nara, tehuu ta no dalen nara.

Ara tao talo naa oo, naa kada hie-hie a mesan boe.

Ara tao matak Au hihii-nanaun,
tehuu ara tungga kada hatahori dae-bafok hihii-nanaun.'[✡]

Ei oo sama leo naak boe.

[✡] **7:6-7** Yesaya 29:13

8-9 Ei la'o ela Manetualain hihii-nanaun ena, fo tungga kada hatahori dae-bafok dala-hadan. Memak tungga naa, na, ei malelan seli!

10 Lele uluk ba'i Musa nafada Manetualain parendan ena nae, 'Fee hada-horomatak neu ei ina-amam.' Ma tamba bali nae, 'Mete ma hatahori esa o'ole-a'ali inan do aman, na, muste hukun mates neun.'[✳]

11-12 Manetualain fee nenorik talo naa, tehuu ei fee nenorik laen bali. Ei mae, 'Mete ma hatahori helu-bartaa nae fee ndia bua-ba'un esa neu Manetualain, na, ta bole pake buas naa fo tulu-fali ina-aman, leo mae ara doidoso ralan seli, huu ana helu-bartaa ena, nae neu ko ana feen neu Manetualain.'

13 Huu naa de bebeik kara ia Au kokolak ena ae, ei nggari henri Manetualain hihii-nanaun ena, de ei nggatin no hohoro-lalane beuk. Hambu hohoro-lalanek no'uk ka, ei nggati sara ena talo naa."

Dede'a manggarauk fo mana kalua numa hatahori dalen mai

(Mateos 15:10-20)

14 Basa boe ma Yesus nanggou nala hatahori laen numa naa, de nae, "Pasa ndi'i doom mara dei, fo ei malela.

15 Hata fo maso neni po'ok dale neu, naa ta tao nanggenggeo hatahori. Tehuu hata fo kalua, naa ndia tao nanggenggeon.

16 [See ndia kandi'i dook, na, nenene mat-alolole, ee!]”*

[✳] **7:10** Kalua numa Masir mai 20:12; 21:17; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 20:9; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:16

* **7:16** Susura dede'a Yunani huuk ta surak lalane ka 16 ia.

17 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'o ela hatahorir raa, de maso reni uma esa dale reu. Boe ma ana nunin nara ratane lololek naa sosoandaan.

18-19 Yesus naselu nae, "Ei oo ta malela boe, do? Talo ia: hata fo hatahorri na'an, na, naa malole. Tehuu hata fo ana kalua, naa ndia ta malole. Hata fo ita ta'an, maso nenii po'ok dale neu, basa naa kalua henin bali. (Lamatuak Yesus lololen naa sosoan nae, hatahorri sudi ra'a hata a mesan, ta kena-ka'i.)

20 Tehuu hata fo kalua numa hatahorri dalen mai, naa ndia tao nanggenggeon losa Manetualain nunuten, de ta nau nakabua noon.

21 Huu dede'a manggarauk no'uk ka kalua numa hatahorri dalen mai! Sama leo: dudu'a manggarauk, la'ok sala no hatahorri fo ta ndia sao toun do ndia sao inan, nemena'o, nekenisa hatahorri,

22 bare-na'o, hohongge-lelena, tatao manggarauk, pepeko-leleko, tungga kada ao-mbaak hihiin, dale mana mbirik, kokolak tao naboboo hatahorri naden, koa ao, ta malela hadak, ma langga batuk.

23 Dadi basa manggarau leo naak kara raa kalua numa hatahorri dalen mai. Naa ndia tao nanggenggeon. Losa Manetualain oo nunuten boe."

*Lamatuak Yesus tulu-fali inak esa fo ta hatahorri Yahudi
(Mateos 15:21-28)*

24 Basa boe ma Yesus asa la'o ela mamanak naa, de reni kota esa reu nade Tirus. Losa naa boe ma ara maso reni uma esa dale reu, nahuu

Yesus ta nau hatahorir bubuluk Ndia nai naa.
Tehuu Ana ta bisa nafuni nala aon.

²⁵⁻²⁶ Numa naa hambu inak esa fo ta hatahorir Yahudi. Ndia nenii bonggin numa nusa Fenisia nai profensi Siria. Neu ana namanene Yesus mai, de ana neu noke-hule Yesus fo husi henii nitu numa ana feton neu.

²⁷ Tehuu Yesus tee mbolek nae, "Kakanak kara muste ra'a rakahuluk, dei fo nggari nana'a lenan fee busa." [Ma sosoan bei nefunik nae, Yesus muste tulu-fali Ndia hatahorir Yahudin nakahuluk, dei fo bisa tulu-fali hatahorir laen.]

²⁸ Tehuu inak naa naselu nae, "Tebe, Papa! Tehuu busa naa nai mei fengga dalen. Ana oo na'a hata fo tuda numa kakanak naa pinggan dale mai boe." [Ma sosoan nae, kakanak kara ra'a, na, busa oo hambu na'a boe. Leo mae Yesus tulu-fali Ndia hatahorin oo, tehuu Ana muste susuri-memete hatahorir laen boe].

²⁹ Yesus namanene nala naa, boe ma nafada nae, "Awii! Mama kokolak ndaa tebe! Dadi mama fali muu ngga leo, te nitu naa kalua numa mama anan mai ena."

³⁰ Basa boe ma inak naa fali neu ngga. Ana losa uma, te anan mana sunggu selik. Memak nitu naa kalua tebe ena.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahorir nggoak ma mbakek esa

³¹ Basa boe ma Yesus asa kalua la'o ela kota Tirus, la'ok tungga tasi tatain resik kota Sidon. Numa naa mai ara la'o rakandoo losa dano Galilea. Boe ma ara la'o reni nusa kota salahunuk fo rasi'e roken rae, 'Dekapolis'.

³² Nai mamanak naa hambu hatahorir esa nggoak ma mbakek. Ndia nonoon nara roon neni

Yesus neu. Ara roke-hule Yesus ndae liman neu hatahori naa, fo tao nahain.

³³ Boe ma Yesus la'o ela hatahori no'uk kara raa, de Ana fiti fe'e no kada hatahori naa. Yesus tao lima kukunneni hatahori naa ndi'i doon dua sara dale neu. Basa boe ma Ana tao ambe neu lima kukun de nafaroe hatahori naa maan.

³⁴ Yesus nasare mbali lalai neu, de le'a hahaen, boe ma ana parenda pake sira dede'an nae, "Efata!" (Sosoa-ndandaan nae, "Buka leo!")

³⁵ Ana kokolak talo kada naa, boe ma hatahori naa ndi'i doon namanene tutik kana. Hatahori naa maan fo mana barakaik naa, banggana'u tutik ka, de ana mulai kokolak no malole.

³⁶ Basa boe ma dua sara fali reni hatahori no'uk kara reu. Yesus ndindia sara nae, "Nenene, ee! Ei boso mafada hatahori mae, Au tao ahai hatahori ia ena." Leo mae Yesus ndindia nahere sara, tehuu ara tui-bengga sudi nai bee.

³⁷ Hatahori fo mana ramanene tutuik naa, ara heran ralan seli. Ara bese kola rae, "Ta nenibabanggak! Hatahori ia tao basan dadi neu malole. Hatahori mbakek bisa namanene. Hatahori nggoak bisa kokolak."

8

*Lamatuak Yesus nahao hatahori rifun haa
(Mateos 15:32-39)*

¹⁻³ La'e esa boe ma hatahori no'uk ka mai rakabubua fo ramanene neu Yesus kokolan. Ara tungga Yesus fai telu ena, huu naa de ta ela nana'ak ena bali. Boe ma Yesus nanggou nala ana nunin nara, de nae, "Au ameda kasian neu hatahori no'uk kara iar. Hambu ketuk numa dae dook mai, ma ara rakabubua faik telu ena, losa

ta ela nana'ak ena. Malole lenak kara boso fali reu sara ro po'o rouk dei. Boso losak, ara ndi'a nai dalak."

⁴ Yesus ana nunin nara raselu rae, "Papa! Mamanak ia nees, ma dook ka numa nggorok mai. Ta bisa dadi ita tahao hatahori no'uk ka talo ia!"

⁵ Tehuu Yesus natane sara nae, "Ei rotim mara hida de?"

Ara raselu rae, "Papa. Ai mambeda kada roti hitu a."

⁶ De Yesus nadenu basa hatahori raa fo rang-gatuuk reu daer. Boe ma Ana ha'i nala roti kahituk kara raa, de noke makasi neu Manetulain. Basa boe ma Ana fifi'i ba'e roti naa nenik liman, de fee sara neu ana nunin nara. Boe ma ara reu baba'e fee basa hatahorir raa.

⁷ Ara oo raena i'ak hida boe. De Yesus noke seluk makasi neu Manetualain soa-neu i'ak kara raa. Boe ma Ana nadenu ana nunin nara reu baba'e fee hatahorir raa bali.

⁸⁻⁹ Basa sara nai rarain hambu hatahori rifun haa. Ara ra'a losa rakabete. Ra'a basa boe ma Yesus ana nunin nara reu raduduru nana'a lenan nara, sofe lembaneu hitu. Basa boe ma Yesus nadenu basa sara fali reu sara.

¹⁰ Neu ara fali reu sara, boe ma Yesus no ana nunin nara hene reni ofak dale reu, fo reni mamanak esa reu, nade Dalmanuta.

Hatahori Farisi rae tao rakanatutudak Lamatuak Yesus

(Mateos 16:1-4)

¹¹ Neu Yesus asa losa Dalmanuta, boe ma hambu hatahori hida numa partei anggama Farisi mai ratonggo ro Yesus. Ara rakanaseseluk dede'ak ro Yesus fo rae ike rakanatutudak kana.

Ara roke Yesus rae, "Papa! Matudu tanda heran esa fo dadi neu bukti ae, Papa memak hambu koasa numa Manetualain mai."[⊗]

¹² Yesus le'a hahaen, de nae, "Mete ma Au amanene ei kokolak talo naa, na, Au fale daleng! Tao hata de ei moke tanda heran? Boso talo naa! Memak hambu tanda heran, tehuu Au ta tao fee ei."[⊗]

¹³ Basa boe ma Yesus la'o ela sara, de neu fo no ana nunin nara hene fali ofak dale reu. Boe ma ara la'o reni dano boboan seri reu.

*Lamatuak Yesus fee nenorik nae, besa-besa mia hatahori Farisir lele'a-nonoren
(Mateos 16:5-12)*

¹⁴ Neu Yesus asa losa dano taladan, dei de ana nunin nara rasaneda sira lilii reni lepa-nggees. Ara reni kada roti esa.

¹⁵ Yesus namanene nala ara kokolak la'e-neu roti, boe ma Ana nae, "Ei muste besa-besa! Boso tungga manek Herodes no hatahori Farisir lele'a-nonore manggaraun. Sira lele'a-nonore manggaraun naa, sama leo laru ta'ik fo hatahori paken tao kaifuu roti dadi namo'o."[⊗]

¹⁶ Ana nunin nara ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ara panggananaa. Boe ma ara rakokola aok rae, "Tou lasik kokolak hata naa? Fama te Ana kokolak talo naa, nahuu ita ta teni roti, do?"

¹⁷ Tehuu Yesus bubuluk dudu'an nara. De Ana nafada nae, "Tao hata de ei kokolak la'e-neu kada roti! Ei ta malela Au kokolan sosoandandaan, do? Memak ei utem mara ta rakaminak, na!

[⊗] **8:11** Mateos 12:38; Lukas 11:16 [⊗] **8:12** Mateos 12:39; Lukas 11:29 [⊗] **8:15** Lukas 12:1

18 Ei mete-mita no ei mata de'e heli-helim mara ena, tehuu ei ta bubuluk sosoa-ndandaan! Nok bali ei pokek kara. Ei mamanene mala no ei ndi'i doo heli-helim mara, tehuu ta malela hata esa boe na. Nok bali ei mbakek kara. Ei lili heni[⊗]

19 roti kalimak kara fo Au fifi'i ba'e sara, de ahao hatahori riful kalimak kara raa ena, do? Faik naa ei maduduru mala roti lenan nara lembaneu hida?"

Ara raselu rae, "Lembaneu salahunu dua, Papa."

20 Yesus natane seluk bali nae, "Ei bei masaneda faik naa, Au fifi'i ba'e roti kahituk fo ahao hatahori riful kahaak kara raa, do? Ei maduduru mala lenan nara lembaneu hida?"

Ara raselu rae, "Hitu, Papa!"

21 Boe ma Yesus nae, "Memak tebe! Ei mete-mita no ei mata ao heli-helim ena, tehuu hata de ei bei ta malela Au koasang numa bee mai?"

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek numa Betsaida

22 Basa boe ma Yesus asa laok losa nggorok Betsaida. Numa naa hatahorir ralala'o ro hatahori pokek esa neni Yesus neu. Ara roke-hule neu Yesus fo nafaroe tao nahai hatahori pokek naa.

23 Boe ma Yesus to'u nala hatahori naa liman, de noon la'o neni nggorok dea neu. De Ana pura ambe neu hatahori naa matan, basa boe ma Ana nafaroe matan. Ana natane nae, "Talo bee? O bisa mete-mita ena, do?"

24 Hatahori naa botik matan fo mete kii-konan, boe ma naselu nae, "Hou! Au mete-ita hatahori

[⊗] **8:18** Yermia 5:21; Yeskiel 12:2; Markus 4:12

la'o-la'o. Tehuu nok bali au mete-ita ai huuk la'o-la'o ia!"

²⁵ De Yesus tao seluk liman neu hatahori naa matan bali. Boe ma hatahori naa soba mete seluk, medak neu te matan hai tebe-tebe ena. Hatematak ia ana mete-nita no manggaledok ena.

²⁶ Boe ma Yesus nadenu hatahori naa fali neu ngga, ma Ana fee nesenedak neun nae, "O fali muu ngga leo, tehuu tungga dalak laen. Boso fali muni Betsaida muu bali."

Petrus nafada nae, Yesus naa, Karistus, ndia Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai

(Mateos 16:13-20; Lukas 9:18-21)

²⁷ Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'ok ndule nggorok kara marai Kaisarea Felipi. Yesus natane sara numa dalak nae, "Mete ma tungga hatahori tutuin, na, ara rae, Au ia see?"

²⁸ Ara raselu rae, "Hambu ketuk rae, 'Yohanis Mana Saranik'. Hambu ketuk bali rae, 'ba'i Elia', fo Manetualain mana to'u dede'an lele uluk naa. Laen bali rae, Papa ia, Hatahori esa numa Manetualain mana to'u dede'a laen nara numa lele uluk mai."[⊗]

²⁹ Boe ma Yesus natane bali nae, "Tehuu ei mesa ngga mae, Au ia see?"

Petrus naselu nae, "Papa ia, Karistus! Ndia Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai ena."[⊗]

³⁰ Tehuu Yesus ndindia sara nae, "Ei boso mafada esa boe na, ee!"

[⊗] **8:28** Markus 6:14-15; Lukas 9:7-8 [⊗] **8:29** Yohanis 6:68-69

*Lamatuak Yesus nafada memak Ndia doidoson
ma mamaten*
(Mateos 16:21-28; Lukas 9:22-27)

31 Basa boe ma Yesus mulai nafada ana nunin nara nae, "Au ia, Hatahor Dae-bafo Isi-isik. Neu ko Au hambu doidosok no'uk ka, nahuu lasi-lasi hadak kara, malangga anggama malanggan nara, ma meser anggamar timba hen Au. Neu ko ara tao risa Au, tehuu ndaa no bei-nesan,* Au asoda fali numa mamates mai."

32 Yesus nafada no mangaledon talo naa, boe ma Petrus le'a nala Yesus neni tataik neu, de ana ka'i Yesus nae, "Papa boso kokolak talo naa! Au ta mbo'i sira liman dai Papa."

33 Tehuu Petrus kokolak talo naa, ta tungga Manetualain hihii-nanaun. Boe ma Yesus hekor fo mete neni ana nunin laen nara neu. De Ana nahara berak neu Petrus nae, "Hei! Naa, nitur malanggan kokolan naa! Malai heok ia! O dudu'a tungga kada hatahor dae-bafok hihii-nanaun, te ta tungga Manetualain hihii-nanaun!"

34 Basa boe ma Yesus nanggou nala hatahor laen nara fo mai rakabua ro ana nunin nara. De ana nanori sara nae, "See ndia nau tungga

* **8:31** Nai dede'a Yunani, ara mulai reke numa: faik ia (= esa), be'e-mai (= dua), bei-nesak (= telu), fai kahaan (= haa). Dadi nai dede'a Yunani, *μετὰ τρεῖς ἡμέρας* (*meta treis hēmeras*) "nai fai katelun" sosoan nai dede'a Tii, ndia "bei-nesan". Masaneda, nahuu Lamatuak Yesus maten nai fai limak (reken esa). Be'e-mai ndia fai neek (reken dua), Lamatuak Yesus nai rates dale. Bei-nesan, ndia fai menggu (reken telu), Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai. Dadi tungga ita rereke fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali numa mamaten mai.

Au, ana muste nakatataka nakandoo tungga-tungga faik. Ana muste lilii henii ndia hihii-nanaun heli-helin fo tungga kada Manetualain hihii-nanaun mesa kana. Leo mae hatahori rae tao risan, ana muste tungga nakandoo a mesan, sama leo hatahori lemba-nasaa ai ngganggen fo neu mate.³⁵

³⁵ Hatahori mana nau nasoda soa-neu kada ndia ao heli-helin, neu ko masodan naa, sambu do lalo talo kada naa leo! Tehuu hatahori mana sadia mate nahuu ana tungga Au ma tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen, neu ko ana hambu masodak nakandoo no Manetualain.³⁶

³⁶ Nenene ee! Mete ma o hambu basa dae-bafok oe-isin, tehuu Manetualain timba henii o, na, nanalan hata?

³⁷ Leo mae o lemba muni basa dae-bafok oe-isin oo, o ta bisa saiseluk kana neu o samanem boe!

³⁸ Masanenedak, ee! Hatahori manai dae-bafok tanak ia tatao-nono'i manggaraun nara mata-matak kara. Ara ta tao matak neu Manetualain. De see ndia mae tungga Au, do mae to'u Au nenoring, neu ko Au oo mae manakun nai Manetualain matan boe. Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, neu ko Au fali mai numa nusa tetuk do inggu temak mai. Ma Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai oo, konda sama-sama ro Au boe. Ai konda numa nusa tetuk do inggu temak mai no Amak koasan ta neni babanggak, dei fo hatahori bubuluk Au ia see.

³⁵ **8:34** Mateos 10:38; Lukas 9:23; 14:27 ³⁶ **8:35** Mateos 10:39; Lukas 17:33; Yohanis 12:25

9

¹ Ei boso lilii-ndondou Au kokolan ia. Hambu ketuk numa ei marai iar, bei ta mate, losa neu ko mete-rita Manetualain to'u parenda no koasa ina-huuk."

*Lamatuak Yesus mata-aon nasafali ma bualo'a-papaken nanggahadok numa letek lain
(Mateos 17:1-13; Lukas 9:28-36)*

² Seli faik nee numa Yesus nafada la'e-neu maten ma nesoda falin numa mamates mai, boe ma Yesus noke no Petrus, Yakobis ma Yohanis, fo ara sama-sama reu hene lete demak esa fo ta hambu hatahori nai naa. Neu ara losa lain, de ara mete-rita Yesus mata-aon nasafali.

³ Ma Ndia bualo'a-papaken dadi neu muti manggahadok. Nai dae-bafok ia, ta hambu hata esa muti manggahadon lena henri Yesus bualo'a-papaken naa.

⁴ Medak neu ma, ara mete-rita Yesus kola-kola no ba'i Elia ma ba'i Musa.

⁵⁻⁶ Petrus asa ramata'u ralan seli. Boe ma Petrus pangganaa, losa ana kokolak sadia. De ana nafada Yesus nae, "Papa! Ai mameda malole nai ia! Dadi malole lenak ai mambaririik laak telu. Esa soa-neu Papa, esa soa-neu ba'i Musa, ma esa bali soa-neu ba'i Elia."

⁷ Basa boe ma soso'ak konda mai de tatana nala sara. Boe ma ara ramanene harak esa numa soso'ak naa mai nae, "Nenene, ee! Yesus ia, Au Ana susueng. Ei nenene matalolole neun leo!"[⊗]

⁸ Neu Petrus asa ramanene rala harak naa, boe ma ara leleuk ndule basan, tehuu medak neu ma

[⊗] **9:7** 2 Petrus 1:17-18; Mateos 3:17; Markus 1:11; Lukas 3:22

ara ta mete-rita hatahori laen bali. Kada Yesus mesa kana.

9 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara kondā numa letek naa mai. Yesus helu sara nae, "Hata fo ei mete-mitan bebeik kara ia, ei boso mafadan neu hatahori esa boe na. Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au muste mate dei. Neu ko mete ma Au asoda fali numa mamates mai ena, na, dei fo ei bole mafada hatahori."

10 Ara to'u ratalolole Yesus hara hehelun naa, de ara ta rafada hatahori esa boe na. Tehuu telu sara mulai ratatane aok rae, "Ana kokolak nae, 'Ana nasoda fali numa mamaten mai', sosoan hata, ee? Talo bee, ee?"

11 Boe ma ara ratane Yesus rae, "Meser anggamar raa rae, 'Ba'i Elia muste mai nakahuluk, dei fo Karistus mai.' Tehuu tungga Papa, na, talo bee?"[✳]

12 Yesus naselu nae, "Memak tebe! Ba'i Elia muste mai nakahuluk, fo nasosoi dalak soaneu Karistus, Hatahori naa ndia Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai ena. De talo bee? Ei bei ta malela hata fo ara surak kana ena nai Manetualain Susura Malalaon soaneu Hatahori Dae-bafo Isi-isik naa, do? Ara surak memak kana ena rae, neu ko mete ma Ana mai ena, na, hatahori rakasususak kana, losa ara nau tao risan.

13 De ei muste pasa ei ndi'i doom mara matololole, ee! Ba'i Elia naa memak mai ena. Tehuu hatahori rakasususak kana tungga sira hihiin. Naa oo, ndaa no hata fo ba'ir surak memak kana numa lele uluk mai ena boe."

[✳] **9:11** Maleaki 4:5; Mateos 11:14

*Lamatuak Yesus tao nahai kakana nitu sa'ek
(Mateos 17:14-21; Lukas 9:37-43)*

¹⁴ Neu Yesus no ana nunin kateluk kara raa ratonggo fali ro ana nunin laen, ara mete-rita hatahori no'uk ka rakabua. Hatahori no'uk kara raa mai, de ara mete-rita Yesus ana nunin laen rareresi ro meser anggamar.

¹⁵ Neu hatahori no'uk kara raa mete-rita Yesus, ara nggengger nahuu ara du'a rae, Ana bei nai letek lain. Boe ma ara ralaik reu ratonggo ro Yesus.

¹⁶ Boe ma Yesus natane sara nae, "Ei mareresi hata nai ia?"

¹⁷ Hambu hatahori esa mai, de nae, "Papa, nenene dei! Au uni au ana tound mai, fo Papa tao mahain dei. Nggoak, ta bisa kokolak nala, huu nitu sa'en."

¹⁸ Mete ma nitu naa masok ena, na, ana fae nggari kakana ia ao-inan neu daer. Boe ma bafan lua fufudek kara, ma ana henggu nisin. Ao-inan barakai ndoos leo ai tuuk ia. Au oke Papa ana nunin nara fo ara husi henj nitu naa. Tehuu ara ta bisa tao hata esa boe na."

¹⁹ Yesus namanene nala naa, boe ma Ana mboka sara nae, "Weeh! Eir ia, sudi selik kana ena! Au anori ei la'i-la'ik ka ena, tehuu ei ta malela Au nenoring no malole. Ma ei ta mamahere tebe-tebe neu Au! Au ahani ua ei losa faik hida bali? Mai fo mia kakanak naa ia mai!"

²⁰ Boe ma ara ko'o roo kakanak naa neni Yesus neu. Tehuu neu nitu mete-nita Yesus, boe ma ana fae nggari kakanak naa losa tuda loli-loli neu daer, ma bafan lua fufudek kara.

²¹ Basa boe ma Yesus natane kakanak naa aman nae, "O anan dadi talo ia, ndia bee ena?"

Kakanak aman naselu nae, "Numa kadi'i anan mai.

²² Nitu naa nau tao nisa kakanak ia dook ka ena. Ana tumbu piru au anang la'i-la'ik ka nenii a'i dale neu, ma ana nggarin nenii oe dale neu losa nasamele. Dadi Papa tulun dei! Mete ma bisa, na, Papa kasian neu ai fo tao mahai kakanak ia dei."

²³ Yesus naselu nae, "Tao hata de o mae, 'mete ma bisa'? Memak Au bisa tao hata a mesan, sadii hatahorii ramahere dei!"

²⁴ Basa boe ma tou lasik naselu leo bali nae bu'i ia, ma nae, "Papa! Memak au amahere ena. Tehuu tulun fo au nemehehereng boe natea bali!"

²⁵ Faik naa, Yesus mete-nita hatahorii no'uk ka mulai rakarumbu mai ruma naa. De Ana parenda nitu naa nae, "Weeh, nitu! O kalua numa kakanak ia mai leo, fo ana bisa namanene ma kokolak nala. O boso maso fali muni ndia neu bali!"

²⁶ Nitu namanene Yesus kokolak talo naa, boe ma ana kii-bolu nahere. Ana fae nggari kakanak naa neu daer, de le'a kede-kede, basa dei de ana kalua la'o elan. Boe ma kakanak naa ndi'a nok bali sangga mate ia ena. De hatahorir marai naa rae, "Naa! Maten ena!"

²⁷ Tehuu Yesus to'u nala kakanak naa liman de nambadeedeik kana. Boe ma ana nambadeik tutik kana.

²⁸ Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'o ela mamanak naa, fo ara maso reni uma esa dale reu. Numa naa, ana nunin nara ratane Yesus rae, "Papa! Tao hata de bebeik kara ia, ai ta bisa husi nitu naa?"

29 Boe ma Yesus nafada nae, “Nenene mat-alolole! Nitur memak manggarauk. Dadi mete ma ei ta hule-haradoi moke tutulu-fafalik numa Manetualain mai, na, ei ta bisa mabe'i husi nitur matak leo naak.”

Lamatuak Yesus nafada seluk bali Ndia mataten
(Mateos 17:22-23; Lukas 9:43-45)

30 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'o ela mamanak naa, fo ara maso reni nusa Galilea reu. Faik naa, Yesus ta nau hatahorir bubuluk Ndia nai naa,

31 huu Ana nau nanori kada Ndia ana nunin nara. Ana nafada sara nae, “Ta dook ka te ara rae se'o heni Au uni hatahorir laen nara uu. Boe ma ara tao risa Au, Hatahorir Dae-bafo Isi-isik ia. Memak Au mate, tehuu neu ko bei-nesan, Au asoda fali numa mamates mai.”*

32 Yesus nafada talo naa, tehuu ana nunin nara panggananaa. Te ara ta rambarani ratane seluk Yesus kokolan naa sosoaa-ndandaan hata.

*Lamatuak Yesus ana nunin nara rareresi rae,
 see ndia mo'on lenak*
(Mateos 18:1-5; Lukas 9:46-48)

* **9:31** Nai dede'a Yunani, ara mulai reke numa: faik ia (= esa), be'e-mai (= dua), bei-nesak (= telu), fai kahaan (= haa). Dadi nai dede'a Yunani, μετὰ τρεῖς ἡμέρας (meta treis hēmeras) ‘nai fai katelun’ sosoan nai dede'a Tii, ndia ‘bei-nesan’. Masaneda, nahuu Lamatuak Yesus maten nai fai limak (reken esa). Be'e-mai ndia fai neek (reken dua), Lamatuak Yesus nai rates dale. Bei-nesan, ndia fai menggu (reken telu), Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai. Dadi tungga ita rereke fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali numa mamaten mai.

33 Basa boe ma Yesus asa la'ok losa Kaper-naum. Neu ara maso reni uma dale reu, boe ma Yesus natane ana nunin nara nae, “Bebeik kara ia ei mareresi hata numa dalak naa?”

34 Tehuu ta hambu esa nambarani naselu, nahuu neu ara bei la'ok numa dalak, ara rareresi rae, see ndia mo'on lenak numa sira basa sara mai.◊

35 Boe ma Yesus nanggatuuk fo nanori sara nae, “See ndia nau dadi hatahori mo'o-inahuuk, na, leleo-lala'on muste dadi tebe-tebe sama leo hatahori kadi'ik fo naono-lalau basa hatahorir.”◊

36 Boe ma Yesus ko'o nala kakana ana esa numa naa, de ana fali neni ana nunin nara taladan neu. De Ana kokolak nae,

37 “See nau tungga Au fo ana naono-lalau hatahori kadi'ik sama leo kakanak ia, na, soso-andandaan nae, hatahori naa naono-lalau Au boe. Ma ana oo naono-lalau Au Amang fo mana madenu Au uni dae-bafok ia mai.”◊

*See ndia dadi neu ita hatahorin?
(Lukas 9:49-50)*

38 Basa boe ma Yesus ana nunin Yohanis kalaak nae, “Papa! La'e esa ai mete-mita hatahori esa pake Papa naden fo ana husi nitu. De ai ka'in, nahuu ndia naa, ta ita hatahorin.”

39 Tehuu Yesus naselu nae, “Weeh! Ei boso ka'in. Huu see ndia pake Au nadeng fo tao tanda heran, na, ana ta kokolak tao naboboo Au nadeng.

◊ **9:34** Lukas 22:24 ◊ **9:35** Mateos 20:26-27; 23:11; Markus 10:43-44; Lukas 22:26 ◊ **9:37** Mateos 10:40; Lukas 10:16; Yohanis 13:20

40 Mete ma ana ta lena-laba ita, soso-andandaan nae, ndia naa oo ita hatahorin boe.[⊗]

41 Masaneda matalolole! Mete ma hambu hatahorи bubuluk nae, ei tungga Karistus, boe ma ana tulu-fali ei, na, neu ko Manetualain ta lilii henи hatahorи naa sosota-mamanggun. Leo mae ana fee ei minu kada oe hiek nggalaas esa oo, Manetualain ta lilii hatahorи naa boe.”[⊗]

*Boso makamiminak mia kilu-salak
(Mateos 18:6-9; Lukas 17:1-2)*

42 Basa boe ma Yesus nafada sara bali nae, “Mete ma hambu hatahorи tao kakana ana esa leo-la'o tao salak, losa kakanak naa ta namehere neu Au bali, na, besa-besa, ee! Malole lenak ha'i batu mo'ok esa,[†] fuli neu hatahorи naa boliin, fo feen tena nenи tasi demak dale neu.

43 Mete ma o tao salak munik o limam, na, tete henin leo! Malole lenak o maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada lima seserik lena henи ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni o limam dua sara.[⊗]

44 [A'i mbila ta kala matek naa, memak mama-na doidosok. Ulek kara marai naa ta hahae tao kaboo mburuk.][‡]

45 Mete ma o tao salak munik o eim, na, tete henin leo! Malole lenak o maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada ei seserik lena henи ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni o eim dua sara.

[⊗] **9:40** Mateos 12:30; Lukas 11:23 [⊗] **9:41** Mateos 10:42 [†] **9:42** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, ‘batu lelenduk’ fo pake mol hade-nggandum. [⊗] **9:43** Mateos 5:30 [‡] **9:44** Susura dede'a Yunani huuk ma lasin lenak ta surak lalanek ka-44 ia.

46 [A'i mbila ta kala matek naa, memak mama na doidosok. Ulek kara marai naa ta hahae tao kaboo mburuk.]§

47 Mete ma o tao salak munik o matam, na, edo henin leo! Malole lenak o maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada mata seserik lena heni ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni o matam dua sara.◊

48 'A'i mbila ta kala matek naa,
memak mamana doidosok.

Ulek kara marai naa ta hahae tao kaboo
mburuk.'◊

49 Au nenoring ia, memak berak ka. De see ndia nau tungga Au, na, ana muste nakatataka tungga nakandoo, sama leo mbaa fo hatahorri mamasin, ma ara se'in neu a'i, mita fo mbaa naa nakai nala dook ka.

50 Masik naa, malole. Ita paken fo tao nalada nana'ak kara. Tehuu mete ma masik naa mami ena, na, nenenin hata bali? Ita nggari henin leo. Ei oo muste dadi sama leo masik boe, fo leo-la'o no masue-laik mia basa hatahorri lala'en.◊

De ei hahae mareresi bali mae, see ndia hatahorri mo'o-inahuuk, do see ndia kadi'ik!"

10

*Hatahorri Farisi sangga dalak fo ike Lamatuak
Yesus la'e-neu sasaok-nemeketuk
(Mateos 19:1-12; Lukas 16:18)*

1 Basa boe ma Yesus asa reni profensi Yudea reu, ma mamanak laen manai lee Yarden boboan

§ **9:46** Susura dede'a Yunani huuk ma lasin lenak ta surak lalane ka-46 ia. ◊ **9:47** Mateos 5:29 ◊ **9:48** Yesaya 66:24 ◊ **9:50**

Mateos 5:13; Lukas 14:34-35

dulu. Yesus nai mamanak bee a mesan, hatahori no'uk kara mai rakarumbu ralan. De Yesus nanori sara sama leo nasi'en.

² Hambu hatahori Farisi hida mai fo rae tao rakatudak kana. Ara ratanen rae, "Tungga ita anggaman hohoro-lalanen, mete ma touk esa sao ena, na, ana bole namaketu no saon, do taa?"

³ Yesus naselu nae, "Masaneda dei! Hohoro-lalanek la'e-neu sao holu-ndaek fo ba'i Musa tao elan fee ita nae leo bee?"

⁴ Ara raselu rae, "Ba'i Musa hohoro-lalanen nae, hatahorir bole ramaketu, sadie susura nemeketuk neu sao inan dei."[☆]

⁵ Yesus bala nae, "Weeh! Nenene, ee! Huu ei langga batum mara dei, de ba'i Musa surak talo naa!"

⁶ Boso lilii-ndondou tutui makasososak, neu lelek Manetulain adu lalai no dae-inak! Neni surak nae,

'Manetualain adu hatahori dae-bafok, touk no inak.'[☆]

⁷ Huu naa de touk muste la'o ela ndia inan ma aman,

fo neu leo-la'o dalek esa no saon

⁸ huu dua sara dadi reu esa ena.'[☆]

⁹ Mete ma Manetualain mesa kana ndia adu nala dua sara dadi reu esa ena, na, hatahori dae-bafok boso mabingga-ba'e sara bali!"

¹⁰ Basa boe ma Yesus no kada ana nunin nara maso reni uma esa dale reu. Numa naa, ara ratane Yesus nenorin bebeik kara ia.

¹¹ Yesus naselu nae, "See ndia namaketu no sao inan, de ana sao seluk, na, ana hohongge-lelena naa ena!"

[☆] **10:4** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 24:1-4; Mateos 5:31

[☆] **10:6** Tutui Makasososak 1:27; 5:2 [☆] **10:8** Tutui Makasososak 2:24

12 Sao inak oo leo naak boe! Mete ma ana namaketu no saon, de ana sao seluk, na, ana oo hohongge-lelena naa boe!"[◊]

Lamatuak Yesus kokolak fee baba'e-babatik neu kakana anar
(Mateos 19:13-15; Lukas 18:15-17)

13 Faik esa, hambu hatahorir roo sira anan nara reni Yesus reu, fo roke-hule Ana ndae liman ma kokolak fee baba'e-babatik neu sara. Tehuu Yesus ana nunin nara rahara berak reu hatahorir raa.

14 Yesus mete-nita talo naa, boe ma Ana namanasa ana nunin nara nae, "Ela kakana anar raa reni Au mai! Boso mamanggengge sara! Huu hatahori mana sama leo kakana anar iar, ndia Manetualain hatahorin.

15 Ei masaneda matalolole! See ndia nau mai nasare Manetualain, na, muste dalen hii nalan seli neun, sama leo kakana anar dalen nara hii ralan seli neu sira inan ma aman. Mete ma ta leo naak, na, ara ta randaa dadi reu Manetualain hatahorin."[◊]

16 Basa boe ma Yesus holu nala kakana anar raa, ma Ana ndae liman neu esa-esak langgan, de Ana fee baba'e-babatik neu sara.

Hatahori kamasu'ik sangga dalak fo nasoda nakandoo no Manetualain
(Mateos 19:16-30; Lukas 18:18-30)

17 Neu Yesus asa sangga la'o, boe ma hatahori kamasu'ik esa nalaik mai fo nae natonggo no Yesus. Ana sendek luu-langgan nai Yesus matan, de natane nae, "Papa Meser mana hambu hadahoromatak. Au ae atane ba'u anak. Talo ia Papa.

[◊] **10:12** Mateos 5:32; 1 Korentus 7:10-11 [◊] **10:15** Mateos 18:3

Au muste tao talo bee fo au bubuluk no tetuk ae,
au bisa maso nusa tetuk do inggu temak fo au
asoda akandoo ua Manetualain?"

¹⁸ Yesus naselu nae, "Tao hata de o moke
Au mae 'mana hambu hada-horomatak'? Ta
hambu hatahori esa boe na mana hambu hada-
horomatak, kada Manetualain mesa kana.

¹⁹ O bubuluk Manetualain parendan numa lele
uluk mai ena nae,

'Boso makanisa hatahori;

Boso hohongge-lelena;

Boso mamana'o;

Boso dadi sakasii pepeko-lelekok;

Boso pakana'e mala hatahori hatan;

Ma fee hada-horomatak neu o inam ma o
amam.'"¹⁹

²⁰ Hatahori naa naselu nae, "Tebe, Papa Meser!
Mulai numa muri-sorung mai, au tungga basa
parenda raa ena."

²¹ Yesus dalen kasian neu hatahori naa. Boe
ma Ana nae, "Tebe! Tehuu bei ela matak esa
bali. Hatematak ia o fali muu ngga leo fo se'o
heni basa o hata-hetom lala'en. Doin nara, o
muu baba'e fee neu hatahori mana susak kara.
Basa naa, o fali mai fo tungga Au leo. Dei fo
Manetualain bala fee o hata-heto manahetak nai
nusa tetuk do inggu temak."

²² Hatahori naa namanene nala Yesus kokolan
talo naa, boe ma dalen nakalulutu. De ana fali
neu ngga no dalen susa nalan seli, nahuu su'in
no'un seli.

²³ Boe ma Yesus mete neu-mai, de kokolak neu
ana nunin nara nae, "Nenene, ee! Hatahori

¹⁹ **10:19** Kalua numa Masir mai 20:12-16; Tui Seluk la'e-neu Dala
Masodak 5:16-20

kamasu'ik memak susa la'e esak kana maso nusa tetuk do inggu temak!"

24 Ana nunin nara ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ara panggananaa. Boe ma Yesus kokolak seluk bali nae, "Nenene mat-alolole! Memak manggata'an seli, mete ma nau dadi neu Manetualain hatahorin. Boso dudu'a mae, muda hiek.

25 Hatahorri kamasu'ik maso nusa tetuk do inggu temak fo dadi neu Manetualain hatahorin, naa manggata'an sama leo banda onta mo'ok esa maso neni lalaen neu nesik ndandauk bolon."

26 Yesus kokolan naa, tao nala basa sara boe panggananaa. Boe ma ara ratatane aok rae, "Mete ma tebe leo naak, na, see ndia bisa hambu nala masoi-masodak, ee?"

27 Yesus mete sara esa-esak, boe ma Ana nae, "Soa-neu hatahorri dae-bafok memak ta bisa dadi. Tehuu boso lilii-ndondou: soa-neu Manetualain basan bisa dadi!"

28 Basa boe ma Petrus so'uk kokolak nae, "Papa. Ai la'o ela basa ai hata-heton lala'en, fo tungga Papa. Tehuu ai hambu hata?"

29-30 Yesus nae, "Au nau afada ei ae leo ia: hatahorri mana tungga Au, fo la'o ela ndia inaman, ka'a-fadin, anan nara, osi-lutun, ue-osan, ma basa uma oe-isin lala'en, fo neu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen sudi nai bee, neu ko ana simbo falik losa lipa la'e natun esa. Basa hata fo ana la'o elak kara raa, neu ko ana simbo falik manahetak. Ma neu ko ana oo hambu tunindenik, nahuu ana tungga Au. Tehuu neu dae-bafok fai mate'en, neu ko ana nasoda nakandoo no Manetualain. Naa, babalan ndian ena.

³¹ Masaneda, ee! Hatahori fo mana tao aon leo hatahori mo'o-inahuuk, tungga Manetualain dudu'an, neu ko ana dadi neu hatahori kadi'in lenak. Tehuu hatahori fo mana tao aon leo hatahori kadi'ik, tungga Manetualain dudu'an, neu ko ana dadi neu hatahori mo'o-inahuuk."[◊]

Lamatuak Yesus nafada la'e katelun ena la'e-neu Ndia mamaten
(Mateos 20:17-19; Lukas 18:31-34)

³² Faik naa, Yesus asa la'o reni Yerusalem reu, Ana nesik mata. Ndia ana nuni kasalahunu duan nara ro hatahori laen nara la'ok tunggan. Ara bei rasaneda Ndia kokolan fai maneuk kara nae, hatahori nae tao nisan nai Yerusalem. De ara pangganaa ma ramata'u. Yesus namanene nala naa, boe ma Ana nanggou nala ana nunin nara mesa kasa, de nafada seluk bali hata fo hatahori nae tao neun nai Yerusalem.

³³ Ana nafada nae, "Ei nenene, ee! Hatematak ia ita teni Yerusalem teu. Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Tehuu nai naa ara se'o heni Au, neu malangga anggama malanggan nara ma meser anggamar. Basa de ara raketu hukun mates neu Au. Boe ma ara fee heni Au uni hatahori laen fo ta mana malela Manetualain uu.

³⁴ Boe ma ara rakamamaek Au. Ara pura ambe neu Au. Ara pokol-femba rakalulutu Au aombaang. Basa dei fo ara tao risa Au. Memak Au mate tetebes. Tehuu neu bei-nesan, Au asoda fali

[◊] **10:31** Mateos 20:16; Lukas 13:30

numa mamates mai.”*

*Yakobis no Yohanis roke dadi neu hatahori
mo'o-inahuuk
(Mateos 20:20-28)*

³⁵ Basa boe ma, Yakobis ma Yohanis, ndia Sabadeus anan nara reni Yesus reu. Ara rafada rae, “Papa Meser! Ai parluu Papa.”

³⁶ Yesus natane sara nae, “Ei parluu hata?”

³⁷ Ara raselu rae, “Talo ia, Papa! Neu ko mete ma Papa nanggatuuk to'u parenda ena, na, ai moke-hule Papa fo fee ai kadera nenggetuuk, esa neu Papa boboa konan, ma esa neu Papa boboa kiin, fo ai oo to'u parenda boe.”

³⁸ Yesus naselu nae, “Ei dua ngga ia ta bubuluk hata fo ei mokek. Au ia, neu ko hambu doidosok no'uk ka. De talo bee? Ei du'a mae, ei oo bisa mabe'i lemba-masaa doidosok naa sama-sama mia Au losa mate boe, do?”[◇]

³⁹ Ara raselu rae, “Ai bisa, Papa!”

Yesus bala sara bali nae, “Memak, neu ko ei oo lemba-masaa doidosok naa sama leo Au boe.

⁴⁰ Tehuu see ndia nanggatuuk nai Au boboa kiin do Au boboa konan, Au ta ndia aketu naa. Manetualain ndia naena haak fo naketu. Ana

* **10:34** Nai dede'a Yunani, ara mulai reke numa: faik ia (= esa), be'e-mai (= dua), bei-nesak (= telu), fai kahaan (= haa). Dadi nai dede'a Yunani, μετὰ τρεῖς ἡμέρας (*meta treis hémeras*) “nai fai katelun” sosoan nai dede'a Tii, ndia “bei-nesan”. Masaneda, nahuu Lamatuak Yesus maten nai fai limak (reken esa). Be'e-mai ndia fai neek (reken dua), Lamatuak Yesus nai rates dale. Bei-nesan, ndia fai menggu (reken telu), Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai. Dadi tungga ita rereke fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali numa mamaten mai.

◇ **10:38** Lukas 12:50

naketu memak ena, see ndia nanggatuuk nai mamanak naa."

⁴¹ Neu ana nuni laen nara ramanene rala Yakobis no Yohanis roke talo naa, boe ma ara ramanasa.

⁴² Basa boe ma Yesus nanggou nala basa sara, de Ana nae, "Talo ia! Ei bubuluk ena, hetu? Hatahori mo'o-inahuuk fo mana to'u parenda nasi'e tuni-ndeni rau-inggun nara, losa ara ta bisa rakaundak rala. Ma malangga nusak kara fo ta mana malela Manetualain, ara fee parenda lena-lenak, losa rau-inggun nara ta bisa botik rala langgan nara.

⁴³ Tehuu ei ta bole tao talo naa! See numa ei mai nau dadi neu hatahori mo'o-inahuuk, na, ana muste dadi sama leo hatahori neondak fo naono-lalau hatahori laen.[☆]

⁴⁴ Ma see ndia nau dadi neu malanggan, na, ana muste tao aon leo ata-dato.[☆]

⁴⁵ Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia ta mai fo hatahorir raono-lalau Au. Tehuu Au mai fo aono-lalau hatahori no'uk ka. Au mai fo fee Au sodang katematuan, fo tefa-soi ala hatahori no'uk ruma sala-singgon nara mai."

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek

(Mateos 20:29-34; Lukas 18:35-43)

⁴⁶ Yesus no ana nunin nara ma hatahori no'un seli losa kota Yeriko. Neu ara rae la'o rakandoo, te hatahori pokek esa nanggatuuk fo hule-hule numa dalak tatain. Naden Bartimeos, ndia papa Timeos anan.

⁴⁷ Neu ana namanene nae, mana la'ok nesik naa, ndia Yesus numa Nasaret mai, boe ma ana

[☆] **10:43** Lukas 22:25-26 [☆] **10:44** Mateos 23:11; Markus 9:35; Lukas 22:26

bolu nahere nae, "Yesus, Dauk tititi-nonosin, ee! Ai mahani a neu Papa dook ka ena. Kasian neu au dei!"

48 Hatahorir ramanene ana bolu talo naa, boe ma ara ka'in rae, "Weeh! Nenee!"

Tehuu ana boe kii-bolu nahere nae, "Yesus! Dauk tititi-nonosin, ee! Kasian neu au dei!"

49 Boe ma Yesus nambarii taak, de nae, "Mian mai dei!"

Boe ma ara reu, de rafadan rae, "O nenee leo! Papa Meser noke o. Mai leo!"

50 Bartimeos namanene talo naa, boe ma ana piru heni lafan, de nambadeik lai-laik neu natonggo no Yesus.

51 Yesus natane nae, "O hii hata?"

Hatahori pokek naa naselu nae, "Papa, ee! Au oke-hule fo au bisa mete-ita."

52 Yesus nafada seluk kana bali nae, "Huu o mamahere mae, Au bisa tao ahai o, de hatematak ia o hai ena. Muu leo!"

Boe ma Bartimeos matan mete-nita tutik kana leo. Basa boe ma ana la'o tungga neu nafuli Yesus.

11

Lamatuak Yesus asa maso reni Yerusalem reu, ma basa hatahori koa-kion sama leo hatahori mo'o-inahuuk

(Mateos 21:1-11; Lukas 19:28-40; Yohanis 12:12-19)

1 Neu ara sangga deka kota Yerusalem, boe ma ara losa nggorok dua, ndia Betfage ma Betania,

rai letek Setun tatain.* Numa naa, Yesus asa hahae taak. Boe ma Ana nadenu ana nunin dua la'o rakahuluk.

² Ana helu sara nae, "Ei dua ngga makahuluk, meni ngorok naa miu. Mete ma ei maso, neu ko ei mete-mita banda keledei esa anan neni pa'ak nai naa. Hatahorir bei ta sa'e ritan. Miu sefi hen talin fo le'a menin ia mai.

³ Tehuu mete ma hambu hatahorir natane ei nae, 'Tao hata de ei sefi meni keledei naa?' Na, ei maselun mae, 'Ai Lamatuan nae paken. Mete ma Ana pake basa, neu ko Ana haitua fali memak kana.' "

⁴ Boe ma hatahorir kaduak kara raa reu, de mete-rita keledei naa anan neni pa'ak nai uma esa bebelan, nai dalak tatain. Boe ma ara sefi hen talin, de le'a renin.

⁵ Tehuu hatahorir fo mana rambariik ruma naa ratane rae, "Weeh! Tao hata de ei sefi meni hatahorir keledein?"

⁶ Boe ma ara raselu rae, "Ai Lamatuan nae paken. Mete ma Ana pake basa, neu ko ai meni fali memak kana!" Boe ma hatahorir raa ela sara le'a reni keledei naa.

⁷ Ara le'a renin neni Yesus neu. Boe ma ara bela lafan nara neu keledei naa lain, de Yesus sa'en.

⁸ Neu ara sangga maso kota dale reu, boe ma hambu hatahorir no'uk ka ha'i rala lafan nara ma ndae arun nara, de ara tao sara reu dalak lain.

* **11:1** Letek naa ara foin nade 'Setun', nahuu nai naa hambu osi ai huuk setun no'uk ka, fo ara rumu rala minan numa boan mai. Letek Setun naa nai rarain doon kilo esa numa Yerusalem mai.

Hambu ketuk reu tati rala mbua sina doon nara[†] numa dalak tatain fo ara nggenggela sara reu dalak taladan. No dalak naa, ara tao tanda rae, sira soru Lamatuak Yesus no hada-horamatak. Sama leo ara rasi'e soru hatahori mo'o-inahuuk kara.

⁹ Boe ma hambu hatahori ketuk la'ok rakahu-luk resik Yesus matan, ma ketuk la'ok tungga dean. Ara mulai eki rae,

"Hosana! Ita koa-kio Manetualain!"[‡]

Manetualain fee baba'e-babatik neu hatahori fo ana mai pake Manetualain naden,
huu Manetualain nadenun mai ena![§]

¹⁰ *Hosana! Ita koa-kio Manetualain!*

Huu Manetualain nae nambadedeik falik mane Dauk parendan!

Hosana! Ita koa-kio Manetualain!

Huu Manetualain nanggatuuk to'u parenda ena nai lalai fo demak mate'en!"

¹¹ Yesus asa losa kota dale, boe ma ara maso reni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun bebelan reu. Boe ma Yesus mete natalolole ndule basa uma naa nanalan. Tehuu sangga makiuk ena, de ara fali reni nggoro Betania reu.

Lamatuak Yesus parenda ai huuk esa fo ana ta bisa naboa ena

(Mateos 21:18-19)

¹² Neu be'e-mai huhua anan, boe ma ara kalua numa Betania mai, de ara maso fali reni kota

[†] **11:8** Markus susuran huun surak nae 'ndanan nara'. Tehuu ita bubuluk nai Yohanis 12:13 nae, naar sira mbua sina doon nara. [‡] **11:9** Sira dede'a Aram nae, '*Hosana*'. Lele uluk sosoan-dandaan nae, 'ana tao nasoi-nasoda'. Tehuu nai Lamatuak Yesus tembo-lelen, ara rasi'e pake dede'a de'ek naa, fo koa-kio Manetualain. [§] **11:9** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:26

Yerusalem reu. Tehuu neu ara bei la'ok numa dalak, boe ma Yesus nameda ndoe.

¹³ Ana mete-nita ai huuk esa numa dalak tatain. Hatahorir rasi'e ra'a boan. § De Yesus la'ok deka-deka neni ai huuk naa neu fo nae mete sudik kaboak, do taa. Neu Ana losa ai huuk naa, Ana ta mete-nita boak esa boe na, Ana mete-nita kada ai huuk naa doon. Huu memak fai neboan bei ta losa.

¹⁴ Boe ma Yesus parenda ai huuk naa nae, "Huu o ta bisa fee o boan mai Au, de mulai numa hatematak ia neu o ta bisa fee o boan neu hatahori laen ena!"

Ana nunin nara ramanene, Ana nahara berak talo naa.

Lamatuak Yesus maso neni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun neu, de ofe hen'i pasar numa naa

(Mateos 21:12-17; Lukas 19:45-48; Yohanis 2:13-22)

¹⁵ Basa boe ma ara la'ok rakandoo losa Yerusalem, de Yesus maso seluk neni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun neu. Numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk naa bebelan, hatahori taon dadi neu pasar, fo ara rasese'o mbui lunda sinar, ndia hatahori paken dadi neu tunu-hotuk soa-neu hule-haradoik. Yesus mete-nita talo naa, boe ma Ana neu husi-mbuu kalua hen'i sara. Ana fae nggari hen'i basa meir fo

§ **11:13** Dede'a Indonesia pake dede'a de'ek nae 'Ai huu kaak', numa dede'a Yunani sukēmai. Tehuu Susura Malalaok natudu ai huu kaak fo hatahorir rasi'e selen ma ra'a boan nai Isra'el. Nai Indonesia dulu, hatahorir ta selen ma ta ra'a ai naa boan. De 'ai huu kaak' nai Susura Malalaok dale ta sama no ita ai huu kaak manai ia.

ara pake tuka doik, ma fae nalengga heni basa banggur fo ara pake rasese'o mbuik kara.

¹⁶ Boe ma Ana ka'i-ore basa hatohori fo ta bole reni bua-ba'un nara fo la'ok tepa tungga Uma naa bebelan bali.

¹⁷ Boe ma Ana nanori sara nae, "Ei bubuluk memak ena hata fo Manetualain mana to'u dede'an nara surak ena rae, 'Au ambadedeik Au Umang ia fo basa hatahori nusa-nusak kara mai hule-haradoi nai ia.' Tehuu ei tao Uma ia dadi neu na'o manu-meor mamana nekebuuan!"[✳]

¹⁸ Neu malangga anggama Yahudir malanganan nara ma meser anggamar ramanene Yesus tao talo naa ena, boe ma ara rasakele neun. De ara mulai sangga dalak fo rae tao risan. Tehuu ara oo ramahia boe, nahuu hatahori no'uk ka hii ralan seli neu Ndia nenorin.

¹⁹ Neu ledo mulai tesa ena, boe ma Yesus asa kalua numa kota Yerusalem mai, fo fali reu sunggu nai nggorok Betania.

Mete ma ita tamahere tebe-tebe neu Manetualain, na, neu ko Ana fee hata fo ita tokek
(Mateos 21:20-22)

²⁰⁻²¹ Neu be'e-mai huhua anan, boe ma ara fali reni Yerusalem reu bali. Neu ara bei la'ok numa dalak, ara resik ai huuk naa, fo afik ka Yesus kokolak neun. Ana nunin nara heran bali-bali, nahuu ai huuk naa mate namatuu losa okan nara ena. Boe ma Petrus nasaneda Yesus kokolan afik ka naa. Basa boe ma ana nafada nae, "Papa! Mete sudik! Ai huuk naa fo afik ka Papa nakatoon naa, maten ena!"

[✳] **11:17** Yesaya 56:7; Yermia 7:11

22 Boe ma Yesus naselu nae, “Memak tetebes! Sadi ei oo mamahere tebe-tebe neu Manetualain leo naak boe.

23 Mete ma ei mamahere tebe-tebe, na, ei bisa madenu letek esa fo lali nenii tasi neu. Dei fo Manetualain lali henii letek naa, sadi ei nemeheherem boso bibiaq! Ei muste mamahere tebe-tebe neu Manetualain.[☆]

24 Boso lilii-ndondou, ee! Sadi ei mamahere tebe-tebe mae, Manetualain bisa nabe'i fee hata fo ei mokek, neu ko Ana taon fee ei!

25 Tehuu mete ma hambu hatahori esa hule-haradoi, naa te dalen ta neulauk no hatahori laen, na, ana muste malole fali no hatahori naa dei. Talo naa dei fo ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak, koka henii ei sala-singgom.

26 [Mete ma hambu numa ei mai bei nambeda dalek, ma ta nau fee ambon neu hatahori, neu ko ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak oo ta nau lilii henii ei sala-singgom mara boe.”]* [☆]

*Ara rakaseseluk dede'ak ro Lamatuak Yesus la'e-neu Ndia haak
(Mateos 21:23-27; Lukas 20:1-8)*

27 Basa boe ma ara la'o rakandoo. Losa Yerusalem, boe ma ara maso reni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun reu bali. Neu ara maso losa Uma bebelan, boe ma malangga anggama Yahudi malanggan nara, meser anggammar, ma lasi-lasi hadak Yahudir mai,

28 fo ratane Yesus rae, “See ndia nadenu O mai tao nemuek numa ia ndia afik ka? See ndia fee O haak?”

[☆] **11:23** Mateos 17:20; 1 Korentus 13:2 * **11:26** Susura dede'a Yunani huuk fo lasin lenak ta surak lalanek ka-26 ia. [☆] **11:26** Mateos 6:14-15

29 Tehuu Yesus bubuluk ara sangga dalak fo rae rakatutudak Ndia. Boe ma Ana bala nae, "Au oo ae atane ei boe. Ei maselu Au dei, dei fo Au aselu ei.

30 Au ae atane talo ia: ei basa ngga malela Yohanis, Mana Saranik naa, hetu? See ndia feen haak fo ana sarani hatahorir? Manetualain, do hatahorir dae-bafok?"

31 Boe ma ara dudu'a reu-mai, ma rakokola aok rae, "Awii! Ikek nala ita ia ena, ma! Huu mete ma ita taselu tae, 'Manetualain ndia feen haak', neu ko Ana bala nae, 'Mete ma talo naa, tao hata de ei ta mamahere Yohanis?'

32 Ma ita oo ta bisa tae, 'Hatahorir dae-bafok ndia nadenun.' Neu ko basa hatahorir ramue, nahuu ara ramahere rae, Yohanis naa, Manetualain mana to'u dede'an."

33 De ara raselu rae, "Ai ta bubuluk!"

Boe ma Yesus naselu seluk bali nae, "Mete ma talo naa, na, Au oo ta nau afada boe ae, see ndia nadenu Au."

12

Lamatuak Yesus tui lololek la'e-neu hatahorir mana maue osi anggor

(Mateos 21:33-46; Lukas 20:9-19)

1 Basa boe ma Yesus nafada seluk bali neu malangga anggama Yahudi malanggan nara, meser anggamar, ma lasi-lasi hadak Yahudir. Ana pake lololek nae, "Hatahorir esa neu tao osi neu daen faa, fo sangga sele ai anggor. Basa de ana mba'a eko-feon. Ma ana tao baak fo nae natanee anggor oen. Ana oo nambaririik mamana nenea demak esa boe. Basa de ana fee osi naa neu hatahorir laen fo ara raue ma raba'e

buna-boan nara roon. Boe ma ana la'o nenii nusa fe'ek neu.[✳]

² Losa fai ketu anggor boan, boe ma tenu daek naa nadenu ndia hatahori mana maue-osan esa nenii hatahori mana maue osir raa neu, fo noke ndia baba'en.

³ Tehuu neu ana losa, mana maue osir raa humu ralan, de ara popokon. Boe ma ara radenun fali no lima rouk.

⁴ Basa boe ma tenu daek nadenu ndia hatahori mana maue-osan esa bali. Tehuu mana maue osir raa popoko hatahori naa langgan losa hinak kara. Boe ma ara rakamamaek kana ma ara husi henin.

⁵ Boe ma tenu daek naa nadenu seluk ndia hatahori mana maue-osan laen bali. Tehuu ara hala risan. Leo mae ara tao talo bee oo, tenu daek naa kada nadenu ndia hatahori mana maue-osan neu nakandoo boe. Tehuu mana maue osir raa popoko ketuk, ma hala risa ketuk.

⁶ Hatematak ia ela kada hatahori esa, ndia tenu daek ana tou kisen, fo ana susuen mate'en. Huu ana ta hambu dalak seluk ena, de nadenu kada kanak naa neu. Ana du'a nae, 'Mete ma au adenu au ana heli-heling ndia neu, neu ko ara simbon no malole, ma ara ramanene neun.'

⁷ De ana nadenu anan neu. Tehuu mana maue osir raa mete-rita kanak naa mai, boe ma ara rakokola aok rae, 'Woi! Ei mete dei! Tou lasik nadenu ana heli-helin mai ena! Mete ma tou lasik maten, na, kanak ia ndia simbo nala basa pusakar raa lala'en. Mai fo ita hala tisan, mita fo ita la'e tala ndia pusakan ia.'

⁸ Boe ma ara rame-rame humu ralan, de ara hala risan. Basa naa ara ko'o rala ao-mbaa

✳ 12:1 Yesaya 5:1-2

mamaten, de ara nggarin neni osi dea neu. Lololek ia losa kada naa."

⁹ Basa boe ma Yesus nataqe hatahori mo'o-inahuuk kara nae, "Tungga ei hahambum mara, na, tenu daek tao mana maue osir raa talo bee? Tungga Au, na, neu ko tenu daek mai fo hala nisa basa mana maue osir raa. Basa naa, ana fee osi naa neu hatahori laen fo naue ma raba'e buna-boan.

¹⁰ Ita basa ngga lees tita Manetualain Susura Malalaon ena nae,
'Hambu batu esa tukan nara nggari henin ena.

Tehuu hatematak ia, batu naa dadi neu batu netehuuk ena.

¹¹ Manetualain mesa kana ndia here nalan, de nanggatutuuk batu naa.

Huu naa de ita mete-titan lolen seli!'"¹²

¹² Hatahori mo'o-inahuuk kara raa ralela ralak kana rae, Yesus pake lololek naa ndee la'e sira. Ara tetuk sama leo mana maue osir bebeik kara raa. Basa boe ma ara mulai sangga dalak fo rae humu Yesus. Tehuu ara ramahia hatahori no'uk kara fo mana hii Yesus nenorin. De ara la'o ela Yesus leo.

Hatahori rae ike Lamatuak Yesus pake dalak bae bea

(Mateos 22:15-22; Lukas 20:20-26)

¹³ Basa boe ma hatahori Yahudir mo'o-inahuun nara radenu hatahori Farisi hida ro Herodes partein hatahorin hida bali reu rakaseseluk dede'ak ro Yesus fo ara rae iken.

¹⁴ Ara mai de rakaseseluk dede'ak ro Yesus rae, "Papa Meser! Ai basa ngga bubuluk Papa dalen ndoos, ma ta mana nalela pepeke-lelekok.

¹² **12:11** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:22-23

Papa kada mete hatahori dalen. Papa oo nafada Manetualain hihii-nanaun no mangaledok boe, nahuu Papa ta mana mete matak. De hatematak ia, ai nau matane dede'ak esa. Tungga ita anggama Yahudi hohoro-lalanen, ndondon naa ita bae bea neu man-parenda Roma mane ina-huun,* do taa?"

¹⁵ Tehuu Yesus bubuluk nae, ara rae ike Ndia naa ena fo Ndia kokolak laban man-parenda Roma. Boe ma Yesus naselu no nahere haran nae, "Tao hata de ei nau ike Au no dede'ak naa! Matudu sudik Au doi fulak esa dei!"

¹⁶ Boe ma ara loo fee Yesus doi fulak esa. Yesus ha'i nalan, de ana namumulan. Basa boe ma Ana natane sara nae, "Nggambar ia, see matan? Ma ia see naden?"

Boe ma ara raselu rae, "Naa, man-parenda Roma mane ina-huun!"

¹⁷ Boe ma Yesus nae, "Mete ma leo naa, na, ei miu fee man-parenda hata fo man-parenda haak. Ma fee Manetualain hata fo Manetualain haak."

Ara ramanene rala Yesus naselu talo naa, boe ma basa sara heran bali-bali, huu Ana nafada ndaa, na. Huu naa de ara ta bisa ike rala sana.

Nenorik la'e-neu hatahori mates nasoda fali numa mamaten mai, ma bei hambu dede'a sasaok soa-neu hatahori nai nusa tetuk do inggu temak, do taa?

(Mateos 22:23-33; Lukas 20:27-40)

¹⁸ Hambu partei anggama laen esa, fo hatahorir roken rae, partei Saduki. Ara fee nenorik rae, hatahori mates ta bisa nasoda fali numa

* **12:14** Hatahori Roma mane ina-huun, roken rae 'Keser'.

mamaten mai. La'e esa, hambu hatahori Saduki hida oo, mai fo rae ike Yesus boe. Ara kokolak ro Yesus rae,[☆]

19 “Papa Meser! Ba'i Musa surak ela fee ita dala-hadak ia nae: Mete ma touk esa mate la'o ela saon, ma anak taa, na, touk naa fadin muste sao nala ina falu naa, mita fo ana fee titit-nonosik soa-neu ka'an mana matek naa ena.[☆]

20 Memak Musa fee nenorik talo naa. Tehuu ai nau matane talo ia: hambu touk hitu ka'a-fadik kara. Uluk sao nakahuluk, boe ma maten, tehuu anak taa.

21 Boe ma fadik mana tunggan, sao nasafali ina falu naa. Ta dook ka, ana oo mate boe, ma anak taa. Leo naak oo no fadik katelun boe. Ana sao nala ina falu naa, tehuu ana mate, ma anak taa.

22 Talo naa nakandoo losa fadi muri anak oo, maten boe. Basa boe ma ina falu naa maten.

23 Dadi hatematak ia, ai nau matane talo ia: inak naa sao nita no touk hitu ena. Neu ko neu dae-bafok fai mate'en, Manetualain nasoda falik hatahori mates sara, inak naa dadi neu see saon numa touk kahituk kara mai, ou?”

24 Boe ma Yesus naselu nae, “Mete ma ei matane talo naa, sosoan-ndandaan nae, ei ta malela tebe-tebe Manetualain Susura Malalaon isin. Ma ei oo ta malela Manetualain koasan boe. Dadi eir ia sala tebe-tebe ena!

25 Nenene, ee! Talo ia: ta hambu dede'a sasaok nai nusa tetuk do inggu temak. Basa hatahori mates lala'en fo Manetualain tao nasoda falik kasa, ta hambu esa sao bali. Leo naak oo, Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak ta sao boe.

[☆] **12:18** Nedenuk kara Tutuin 23:8 [☆] **12:19** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 25:5

26 Ma Au oo nau kokolak la'e-neu hatahorí mates bisa nasoda fali numa mamaten mai, do taa boe. Ba'i Musa surak la'e-neu ai huu anak fo a'i na'an, tehuu ta kade sana. Ei masaneda tutuik naa, do taa? Neu a'i mbila numa ai huuk naa, Manetualain nafada ba'i Musa nae, 'Au ia, Manetualain numa o ba'im mara mai, sira ba'i Abraham, ba'i Isak, ma ba'i Yakob. Basa sara rakaluku-rakatele rakandoo reu Au losa hatematak ia.'²⁶

27 De ita bubuluk tae, ita ba'in nara raa mates sara dook ka ena. Tehuu Manetualain nafada ena nae, Ndia bei dadi neu sira Lamatuan, huu naa de ita bubuluk tae, ara rasoda fali ena. Dadi leo mae hatahorir mate ena oo, ara rasoda fali numa mamates mai boe. Memak hatahorí masodak ndia rakaluku-rakatele neu Manetualain, ta hatahorí mates, hetu? Dadi mete ma ei to'u makandoo nenorik naa mae, hatahorí mates ta nasoda fali numa mamaten mai, memak ei sala malan seli naa ena!"

Sue-lai neu Manetualain ma sue-lai neu hatahorí

(Mateos 22:34-40; Lukas 10:25-28)

28 Faik naa, neu Yesus nanggatuuk kolakola no parti Saduki hatahorin nara, hambu meser anggama esa tungga namanenen. Meser anggama naa du'a nae, Yesus naselu hatahorí Sadukir netanen nara no malole ena. Boe ma ana natane Yesus nae, "Papa! Au nau atane talo ia: ita dala-hadan hohoro-lalanen, ma anggama parendan, no'un seli. Numa basa parendar fo maruma ba'i Musa mai naa, bee ndia nenenin lenak mate'en?"

²⁶ **12:26** Kalua numa Masir mai 3:6

29 Yesus naselu nae, "Parenda fo nenenin lenak mate'en nai Manetualain Susura Malalaon dale naa nae talo ia:

'Basa hatahorir marai Israel! Ei nenene mat-alolole!

Manetualain naa, memak ita Lamatuan,
ma ita Mana Parenda Mana Koasan.

Ta hambu seluk laen, kada Ndia mesa
kana ena.

30 De ei muste sue-lai neun *lena* hen i basa-basan.
Huu naa de ei muste hii malan seli neun,

malela Ndia,

ma maue-osafafandek lima-eim mara fo
tungga Ndia hihii-nanaun.'³⁰

31 Ma parenda kaduan nae talo ia:

'O muste sue hatahori laen nara, sama leo o sue
o ao heli-helim.'

Parenda kaduak kara ia nenenin lenak
mate'en. Ta hambu parenda laen bali fo nenenin
lena hen parenda kaduak kara ia."³¹

32 Basa boe ma meser anggama naa kokolak
seluk no Yesus nae, "Memak Papa kokolan naa,
tetebes. Manetualain dadi neu ita Malangga Ina-
huun, ma ta hambu Lamatuak laen ena."³²

33 Ita muste sue-lai Manetualain lena hen
basa-basan, losa ita hii talan seli neun, ma ita
talela Ndia, ma taue-osafafandek ita lima-ein
nara fo tungga Ndia hihii-nanaun. Ma ita muste
sue basa hatahorir sama leo ita sue ita ao-ina
heli-helin. Ita tao talo naa, na, Manetualain
namahoko nalan seli lena hen ita tungga kada
anggama hohoro-lalanen. Naa, lolen lena numa

³⁰ **12:30** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:4-5 ³¹ **12:31**
Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18 ³² **12:32** Tui Seluk
la'e-neu Dala Masodak 4:35

kada ita tao banda tunu-hotuk, do fee bua-ba'uk laen neu Ndia.”³⁴

³⁴ Yesus namanene nala ana naselu talo naa, boe ma Ana du'a nae, meser anggama naa nalela no malole ena. Boe ma Yesus nae, “O sangga mae dadi muu Manetualain hatahorin ena.”

Basa boe ma ta hambu seluk hatahorin laen bali nambarani nakaseseluk dede'ak no Yesus, te ta hambu hatahorin esa senggi Yesus boe na.³⁵

Karistus naa memak mane Dauk tititi-nonosin, ma Ndia oo dadi neu mane Dauk Lamatuan boe (Mateos 22:41-46; Lukas 20:41-44)

³⁵ Yesus bei nanori hatahorir raa nai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun. Boe ma Yesus natane sara nae, “Tungga ei hahambum, na, talo bee? Meser anggamar fee nenorik rae, Karistus naa, ndia Manetualain here memak kana numa lele uluk mai ena. Tungga sira, na, Ndia kada mane Dauk tititi-nonosin. Tehuu naa, ta ndaa.

³⁶ Lele uluk Manetulain Dula-dale Malalaon pake mane Dauk fo ana surak ena nae, ‘Manetualain nafada au lamatuang ena nae,

“Mai fo manggatuuk muu mamana hadahoromatak mate'en ia nai Au boboa konang.

Neu ko Au tao ala o musum mara losa ara do'or mbali O.’”³⁶

^{37a} Numa naa mai, ita bubuluk tae, mane Dauk mesa kana noke Karistus naa nae, ‘Lamatuak’. Sosoa-ndandaan nae, mete ma hatahorir kokolak rae, Karistus naa, kada mane Dauk tititi-nonosin,

³⁴ 12:33 Hosea 6:6 ³⁵ 12:34 Lukas 10:25-28 ³⁶ 12:36 Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

na, naa ta bei dai. Ana oo dadi neu mane Dauk Lamatuan boe!"

Lamatuak Yesus nae, besa-besa mia meser anggamar pepeko-lelekon

(Mateos 23:1-36; Lukas 20:45-47)

^{37b} Neu Yesus kokolak talo naa, boe ma hata-hori no'uk ka hii ralan seli nenene neun.

³⁸ Basa boe ma Yesus nafada neu sara bali nae, "Ei muste besa-besa mia meser anggamar. Ara rasi'e la'o-la'o pake badu naruk roroso losa daer, reu ratonggo ro hatahori no'uk kara, mita fo hatahorir mete-rita sara, na, rae, 'Wee! Sira iar, hatahori mo'o-inahuuk!"

³⁹ Mete ma ara maso reni uma huhule-haradoik dale reu, do reu ra'a feta, na, ara soa sangga mamana nenggetuuk neulaun lenak, mita fo hatahori no'uk kara mete-rita sara.

⁴⁰ Tehuu besa-besa! Ara soa pepeko-leleko ina falur fo fonda rala uman nara lala'en. Tehuu nai hatahori no'uk kara matan, ara rafuni sira manggaraun ma rambariik hule-haradoi dook ka. Ara nau fo hatahori rae, sira iar, hatahori lolo-laok. Tehuu neu ko Manetualain fee hukun beran lenak neu sara."

Ina falu hata taak esa mbeda doi kolete mo'on lenak

(Lukas 21:1-4)

⁴¹ Basa boe ma Yesus neu nanggatuuk nasare neni mamana kolete manai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun naa neu. Ana mete-nita hatahorir mai mbeda sira doi koleten nara reni mamanan dale neu. Yesus mete-nita hatahori kamusu'ik kara oo mai mbeda sira doin no'un seli numa naa boe.

42 Boe ma ina falu hata taak esa oo mai tungga hule-haradoi boe. Ana mbeda doik seen dua nenii mamanak naa neu. Doik naa belin kadi'i anan seli.

43 Boe ma Yesus nggape ana nunin nara, de nae, "Ei mete matalolole ina falu hata taak naa dei. Ana mbeda kada doik seen dua, tehuu ana fee ba'u lena henii basa hatahorir lala'en ena.

44 Basa hatahorir laen nara raa fee kolete numa doi sisani nara mai. Tehuu ina falu ia fee basa ndia doin neu Manetualain."

13

*Lamatuak Yesus nafada memak la'e-neu Uma Huhule-haradoi Ina-huuk ndendefan
(Mateos 24:1-2; Lukas 21:5-6)*

1 Basa naa, Yesus no ana nunin nara rae la'o ela Uma Huhule-haradoi Ina-huuk. Neu ara kalua, boe ma ana nunin esa dudu Uma Huhule-haradoik naa, ma nae, "Papa, ee! Hena Papa mete sudik ia dei. Uma ia lolon seli! Ara tiatotodo rala batu mo'on nara neulaun seli!"

2 Boe ma Yesus naselu nae, "Uma ia memak malole! Tehuu ta dook ka bali te ara randefa henii basa batun nara lala'en."

*Dae-bafok fai mate'en tandan nara
(Mateos 24:3-14; Lukas 21:7-19)*

3 Basa boe ma Yesus asa reni letek Setun reu fo ranggatuuk ruma mamana mana mbali nenii Uma Huhule-haradoi Ina-huuk naa neu. Boe ma ana nunin haa mai, de mesa kasa kokolak ro Yesus. Ana nuni kahaak kara raa sira Petrus, Yakobis, Yohanis ma Anderias.

4 Ara ratane rae, “Papa! Hena Papa mafada seluk Papa kokolan bebeik kara ia dei! Neu faik bee fo fain losa? Boe ma tandan nara leo beek?”

5 Boe ma Yesus naselu nae, “Sadi ei manea matalolole! Fo ei boso hambu kedi-irak.

6 Neu ko hambu hatahori mata-matak kara mai fo femba tenden nara rae, ‘Au ia ndia Karistus, fo Manetualain helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai.’ Boe ma ara oo kedi-ira rala hatahori no’uk ka boe.

7 Mete ma ei mete-mita hatahori ratati, do ei mamanene dede'a anik rae, hambu netatik sudi nai bee, na, hae mamata'u. Matak leo naak kara muste dadi rakahuluk, tehuu dae-bafok fai mate'en bei ta losa.

8 Neu ko leo esa natati laban leo laen. Nusak esa natati laban nusak laen. Hambu dae nanggenggo nai bee a mesan. Ma fai ndoe-la'as oo, ta hoho'ak sudi selik kana boe! Basa iar dadi reu tanda, sama leo ina kairuk fo nameda hedis sangga nae bonggi.

9 De ei muste manea matalolole! Neu ko ara mai humu rala ei fo le'a roo ei meni malangga anggamar uma neketu-neladi dede'an miu. Ma ara popoko ei nai uma huhule-haradoik kara dale. Ma ara pa'a reni ei, meni hatahori mana to'u koasa miu, nahuu ei tungga Au. Tehuu naa oo, ei hambu lelak fo dadi sakasii soa-neu Au.

10 Manetualain hatahorin muste neu nafada nakahuluk Au Tutui Maloleng neu basa leo nai dae-bafok ia, dei fo dae-bafok fai mate'en losa.

11 Masaneda, ee! Mete ma ara pa'a reni ei meni mamana neketu-neladi dede'ak miu, na, ei hae mamata'u mae, ‘Neu ko au kokolak ae leo bee? Do, Au aselu ae leo bee?’ Mete ma faik naa

losa ena, na, ei kokolak leo tungga kada hata fo Manetualain Dula-dale Malalaon nafada neu ei.[☆]

¹² Nai uma-loo esa dale, mete ma hambu uma isi ruma ramahere neu Au, neu ko ndia toranoo bonggin sangga dalak fo ana tao nisan. Boe ma mete ma anan ndia namahere, na, ama bonggin tao nisan. Mete ma aman no inan sira ramahere neu Au, neu ko sira ana bonggin ndia tao nisa sara.

¹³ De neu ko hatahorir dalen nara mburuk roo ei, nahuu ei mamahere Au. Tehuu see ndia nakatataka losa babasan, neu ko Manetualain tao nasoi-nasodan.”[☆]

Manea besa-besa te dae-bafok fai mate'en sangga deka ena!

(Mateos 24:15-28; Lukas 21:20-24)

¹⁴ Yesus kokolak nakandoo nae, “Hatahorir esa fo manggaraun nalan seli nae mai. Ana maso neu nambariik nai mamana nelulik manai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun, naa te ana ta nandaa neu naa, losa ana tao nunute mananak naa. Huu naa de Manetualain nasadea ela mamanak naa. Mete ma ei mete-mita talo naa ena, na, besa-besa, ee! (See ndia lees ia, na, ana oo muste besa-besa boe). Naa dadi neu tanda nae, fai susa-sonak losa nai lelesu bafan ena. Mete ma mete-mita leo naak ena, na, hatahorir manai nusa Yudea malai meni letek miu leo.[☆]

¹⁵ Ma muste malai lai-lai, mita fo boso hambu susa-sonak. Mete ma ketuk kalua la'o ela uma ena, na, boso fali miu ha'i bua-ba'um bali.

[☆] **13:11** Mateos 10:17-20; Lukas 12:11-12 [☆] **13:13** Mateos 10:22

[☆] **13:14** Daniel 9:27; 11:31; 12:11

16 Boe ma see ndia nai osi dale, boso fali neu ha'i lafa nelusek bali, tehuu malai makandoo leo![☆]

17 Mana kasian lenak ndia ina kairuk, ma inak kara mana rasususu ana mbimbila anan. Ara ta bisa ralai nggafak, na.

18 Dadi malole lenak ei hule-haradoi fo moke dede'a manggarauk naa, boso tuda la'e-ndaa fai udan.

19 Faik naa, susa nalan seli! Mulai numa Manetualain nakadadidak dae-bafok losa hatematak ia, hatahorir bei ta mete-rita susa-sonak mo'ok matak leo naak. Ma neu ko hatahorir ta mete-rita seluk susa-sonak matak leo naak bali.[☆]

20 Mete ma Manetualain ta tao keke'u faik naa, neu ko ta hambu hatahorir esa boe na bisa nakatataka nasoda. Manetualain tao keke'u fai susa-sonak kara raa, nahuu Ana sue-lai Ndia hatahorin fo Ana here nalak ena.

21 Mete ma faik naa losa ena, ei mamanene hatahorir rae, ‘Mete dei! Karistus nai ia!’ Ma hatahorir laen bali nae, ‘Karistus nai naa!’ Tehuu ei boso mamanene sara, ee!

22 Neu ko hambu hatahorir kalua fo femba tenden nae, ‘Au ia, Karistus!’ Laen bali nae, ‘Au ia, Manetualain mana to'u dede'an.’ Neu ko ara tao tanda heran mata-matak kara pake nitu koasan fo pepeko-leleko hatahorir. Ara oo sobasoba fo Manetualain hatahorin nara hambu kedi-irak boe.

23 Tehuu Ei muste manea matalolole, ee! Fai susa-sonak kara raa ta bei losa, tehuu Au fee nesenedak memak neu ei, ee!”

[☆] **13:16** Lukas 17:31 [☆] **13:19** Daniel 12:1; Dae-bafo Beuk 7:14

*Hatahorri Dae-bafo Isi-isik fai mamain
(Mateos 24:29-31; Lukas 21:25-28)*

24 Boe ma Yesus tuti seluk bali, fo nafada ana nunin nara nae, “Mete ma fai susa-sonak kara raa basan ena,

‘Neu ko ledo dadi makiuk,

bulan oo ta nasa'a bali ena boe.[☆]

25 Nduuk kara bese tuda rumalalai mai,

ma basa koasa marai lalai rapirudapok.’[☆]

26 Basa naa dei fo basa hatahorir mete-rita Au, Hatahorri Dae-bafo Isi-isik ia. Neu ko Au mai nai soso'ak numa lalai mai. Ma basa hatahorir mete-rita Au koasang, Au manula-manapung lala'en![☆]

27 Boe ma Au parenda Manetualain atan nara manai nusa tetuk do inggu temak fo reu rak-abubua basa hatahorir fo Au here alak kara rumalalai bu'un haa sara mai, numa ledo toda mai losa ledo tesa; numa kii mai losa kona.”

*Fai susa-sonak dadi tanda neu Lamatuak Yesus
fai mamain*

(Mateos 24:32-35; Lukas 21:29-33)

28 Yesus tuti Ndia kokolan nae, “Au ha'i lololek numa ai huuk mai. Mete ma doon mulai uni, naa tanda nae, fai hanas deka-deka mai ena.

29 Leo naak oo, mete ma ei mete-mita fai susa-sonak kara mai ena, sama leo Au afada bebeik kara ia ena, naa tanda nae, Au deka-deka mai ena boe.

30 Hatematak ia, nenene matalolole! Numa basa hatahorir mana masodak hatematak ia mai,

[☆] **13:24** Yesaya 13:10; Yeskiel 32:7; Yoel 2:10, 31; 3:15; Dae-bafo Beuk 6:12 [☆] **13:25** Yesaya 34:4; Yoel 2:10; Dae-bafo Beuk 6:13

[☆] **13:26** Daniel 7:13; Dae-bafo Beuk 1:7

neu ko hambu ketuk bei ta mate, tehuu fai susa-sonak kara raa mai ena.

³¹ Leo mae lalai no dae-inak sambu do lalo ena, tehuu Au Dede'a-kokolang ia mahanik seku neu.”

*Lamatuak Yesus fai mamain naa, nemeninok
(Mateos 24:36-44)*

³² Yesus kokolak seluk nae, “Ta hambu hata-hori esa boe na bubuluk faik bee do li'u hida Au fali mai. Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak oo, ta bubuluk boe. Au mesa ngga oo ta bubuluk boe. Kada Au Amang mesa kana ndia bubuluk.[☆]

³³ Huu naa de ei muste manea matalolole, nahuu ei ta bubuluk neu faik bee ndia fain losa.

³⁴ Ta dook ka ena te Au la'o ela ei, tehuu Au fali mai. Sama leo tenu uma la'o ela ndia uman fo nenii mamana dook neu. Ana nadenu ndia ana mana maue-osan nara fo rafafa'u ralolole uma naa. Ma ana ba'e esa-esak no uen. Ana parenda neu mana manea lelesu fo nanea no malole, losa ndia fali mai ngga.[☆]

³⁵ Ei oo muste manea hatu-leledon boe, nahuu ei ta bubuluk faik bee fo tenu uma fali mai ngga. Fali mai ngga nai ledo bobok do fai ba'e duak, do leledok, do huhuak, do ledo kamatetuk. Ei ta bubuluk faik bee.

³⁶ Boso losak Ana mai no kaiboik boe ma ana hambu nala ei mana sunggu masanggorok kara.

³⁷ De hata fo Au afada ei ia, Au oo afada basa hatahori laen nara ena boe ae, ‘Ei muste manea matalolole fo soru Au mamaing.’”

[Lamatuak Yesus kola-kola no ana nunin nara numa letek Setun losa kada naa.]

[☆] 13:32 Mateos 24:36 [☆] 13:34 Lukas 12:36-38

14

*Hatahorí mo'o-inahuuk kara sangga dalak fo rae humu Lamatuak Yesus no neneek
 (Mateos 26:1-5; Lukas 22:1-2; Yohanis 11:45-53)*

¹⁻² Basa boe ma malangga anggama Yahudir malanggan nara bei sangga dalak fo rae humu Yesus no neneek, fo rae tao risan. Ma ara dudu'a fo rala harak rae, "Makatataak dei! Ita boso humu Ndia lai-laik, nahuu fai maloler deka-deka ena. Boso losak hatahorí no'uk kara ramue."

Ara kokolak talo naa, nahuu bei ela faik dua bali, hatahorí Yahudir fai malolen nara fo ara raseseik rae, 'Fai Paska', ma 'Fai Feta Roti Ta Pake Laru Ta'ik'. No fai maloler raa, ara rasaneda lele uluk, neu bei-ba'in nara kalua numa nusa Masir mai. [✡]

*Inak mbo'a mina kaboo menik mabeli neu Lamatuak Yesus
 (Mateos 26:6-13; Yohanis 12:1-8)*

³ Nai nggoro Betania, hambu hatahorí esa nadé Simon. Bakahulun hatahorir nunuten, nahuu ana hambu hedi kusta. Tehuu hatematak ia ana hai ena.

Faik naa, fai maloler bei ta losa, Yesus asa reu ra'a-rinu numa Simon uman. Neu ara bei ra'a-rinu, boe ma inak esa mai natonggo no Yesus. Ana to'u boto esa, ara taon numa batu mai. Boto

[✡] **14:1-2** Kalua numa Masir mai 12:1-27

naa isin mina kaboo menik fo belin seli.* Inak naa femba tepa boto naa leusain. Boe ma ana mbo'a nakafafaak koe-koe mina naa neu Yesus langgan, fo dadi tanda ana fee hada-horomatak neu Yesus.

⁴ Tehuu hambu hatahori laen hida fo tungga ra'a numa naa boe. Neu ara mete-rita inak naa tao talo naa, boe ma ara ramanasa, de ara rakokola koa aok rae, "Huuh! Ina hata ia, fo ana neu nggari henihiek mina kaboo menik mabelin seli naa!

⁵ Malole lenak ana se'o mina naa! Fo neu baba'e doi no'un nara fee hatahori mana tofat tarak kara! Mina kaboo menik naa belin, sama leo hatahori esa nggadin teuk esa." De ara rahara berak neun.

⁶ Tehuu Yesus bala nae, "Ei hae tao makasususak inak ia. Elan numa naa leo! Au amahoko, nahuu ana mbo'a mina kaboo menik ia neu Au ao-mbaang.

⁷ Hatahori mana tofa-tarak kara soa roo ei. De ei bisa tulu-fali sara sudi neu faik bee. Tehuu Au, na, ta dook ka te Au ta akabua ua ei ena.◊

⁸ Au masodang ta dook ka ena. Ma ina mana mbo'a mina bebeik kara ia sadia nakahuluk Au

* **14:3** Mina kaboo menik naa belin, sama leo hatahori esa nggadin teuk esa. Susura Malalaok Dede'a Yunani surak nae, mina naa belin 'denari' 300, ma mina naa naden 'nardos', fo lele uluk hatahori taon numa ai oka kaboo menik mai. Susura Malalaok Dede'a Indonesia nae 'narwastu'. Ma boto naa, ara taon numa batu neni to'ik mai. Boto naa oo mabeli boe. Susura Malalaok Dede'a Yunani surak nae, boto naa ara taon numa batu esa nade 'alabistros'. Susura Malalaok Dede'a Indonesia nae, batu naa naden 'batu pualam'. Mete nai Lukas 7:37-38. ◊ **14:7**

ao-mbaang, sama leo ana fee rambe memak neu
Au ao-mbaang mamaten.

⁹ Masaneda matalolole, ee! Nai bee a mesan,
Manetualain Tutui Malolen natanggela nai dae-
bafok ia, neu ko ara oo tui inak ia malolen boe,
mita fo basa hatahorir rasanedan.”

*Yudas nala harak fo nae se'o Lamatuak Yesus
(Mateos 26:14-16; Lukas 22:3-6)*

¹⁰ Basa boe ma Yesus ana nuni kasalahunu
duan nara, esa nade Yudas Iskariot. Ana kalua
neu sangga malangga anggama Yahudir malang-
gan nara fo nae se'o hen Yesus neu sara. Ana
losa neu sara, boe ma nafada ndia dale ikon.

¹¹ Malangga anggamar ramanene Yudas nae
talo naa, boe ma ara ramahoko ralan seli. De
ara helun rae, “Mete ma o nau se'o Yesus neu ai,
na, ai bae.” Boe ma Yudas kalua dea neu, de ana
sangga dalak fo nae fee Yesus neu sara.

*Lamatuak Yesus na'a feta Paska no ana nunin
nara*
(Mateos 26:17-25; Lukas 22:7-14, 21-23; Yohani
13:21-30)

¹² Basa boe ma Yesus ana nunin nara mai
ratanen rae, “Papa! Faik ia ita Fai Paska ena. De
Papa nau ai miu sadia mamana feta Paska nai
bee?” Te faik naa hatahorir Yahudir fai malole
makasososan. Nai faik naa ara rasi'e tunu roti ta
pake laru ta'ik, ma ara oo hala bibi lombo boe.

¹³ Boe ma Yesus nadenu ana nunin dua nae, “Ei
dua ngga makahuluk meni kota miu. Nai naa ei
matonggo mia touk esa nasaa oe nai nggusi anak
esa dale. Ei miu la'o tunggan leo.

¹⁴ Mete ma ana maso neni uma bee neu, na, ei
tungga naa miu. Basa naa, ei mafada tenu uma

naa mae, ‘Papa! Ai Papa Mesen noke mamanak esa, fo nae paken neu mamana feta Paska no ana nunin nara.’

¹⁵ Neu ko tenu uma naa dudu fee ei kama loak esa nai uma tadak lain. Ana sadia nala kama naa no matetuk ena. Ela kada ei dua ngga miu sadia nana'ak nai naa leo.”

¹⁶ De dua sara la'o reni kota reu. Numa naa ara ratonggo ro basa hata fo Yesus nafada memak neu sara naa ena. Boe ma ara sadia basa-basan fo Yesus asa ra'a feta Paska nai naa. Basa boe ma dua sara reu roke Yesus asa.

¹⁷ Neu ledo mulai tesa ena, boe ma Yesus no ana nuni kasalahunu duan nara reni naa reu.

¹⁸ Boe ma basa sara ranggatuuk, de ra'a-rinu sama-sama. Neu ara ra'a-rinu, boe ma Yesus kokolak nae, “Ei nenene ee! Hambu hatahori esa numa ei taladam mara mai, neu ko ana se'o hen Au neni hatahori laen nara neu.”[☆]

¹⁹ Ara ramanene rala naa, boe ma dalen nara rameda ta malole. De ara esa-esak ratane Yesus rae, “Hatahori fo Papa nafadak naa, ta ndia au, hetu?”

²⁰ Yesus naselu nae, “Hatahori fo mana sama-sama no Au boro roti neni manggo ia dale neu naa ndia neu ko nae se'o hen Au.

²¹ Masaneda, ee! Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia muste mate sama leo neni surak memak nai Manetualain Susura Malalaon dale. Tehuu besa-besa! Hatahori fo mana nae se'o hen Au naa, ana ndia lemba-nasaa nala ndia sosoen. Malolen lenak mete ma inan ta bonggi sana!”

[☆] **14:18** Sosoda Kokoa-kikiok kara 41:10

*Lamatuak Yesus nafada nae, roti no oe anggor naa dadi neu tanda fo ita tasaneda neu Ndia
 (Mateos 26:26-30; Lukas 22:14-20; 1 Korentus 11:23-25)*

²² Neu ara bei ra'a, boe ma Yesus so'u botik roti balok esa, fo noke makasi neu Manetualain. Boe ma Ana fifi'i ba'e roti naa, de Ana loon neu ana nunin nara, ma nafada nae, "Roti ia, Au aombaang. Ha'i malan fo mi'a leo!"

²³ Basa naa, Ana ha'i nala nggalaas nenii isi oe anggor. Ana oo noke makasi neu Manetualain boe. Basa boe ma Ana loo nggalaas naa neu ana nunin nara fo basa sara rinu.

²⁴ Boe ma Ana nae, "Anggor ia, Au daang. Neu ko titi henin fo tao nasoi-nasoda hatahorii no'uk ka. Daak ia, dadi bukti fo tasaneda tae, hata fo Manetualain helu-bartaak ena, memak hatematak ia ana dadi ena. Ha'i malan fo minu leo.²⁵

²⁵ Nenene matalolole dei! Mulai numa le'odaen ia neu, Au ta inu oe anggor ena. Losa Au anggatuuk parenda sama-sama ua Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak, dei fo Au inu bali."

²⁶ Basa boe ma ara soda sosodak esa fo koa-kio neu Manetualain. Boe ma ara kalua le'odaek naa fo reni letek Setun reu.

*Lamatuak Yesus nafada nakahuluk nae, neu ko Petrus laka nae, ta nalela Ndia
 (Mateos 26:31-35; Lukas 22:31-34; Yohanis 13:36-38)*

²⁷ Neu ara bei la'ok naa, Yesus nafada memak nae, "Neu ko le'odaen ia, ei basa ngga malai

²⁵ **14:24** Kalua numa Masir mai 24:8; Yermia 31:31-34

la'o ela Au. Naa sama leo ara surak memak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae,
 'Neu ko Manetualain tao nisa mana lolo,
 de bibi lombon nara ralai sasarak.'[⊗]

²⁸ Memak Au mate. Ma neu ko mete ma Au asoda fali numa mamates mai ena, na, Au la'o akahuluk ei uni profensi Galilea uu."[⊗]

²⁹ Boe ma Petrus nasabara nae, "Papa! Leo mae basa hatahori laen nara ralai la'o ela Papa oo, au ta alai boe!"

³⁰ Yesus naselu nae, "Pe'u! Masaneda, ee!
 Le'odaen ia, manu bei ta kokoa la'e dua, tehuu o kokolak la'e telu ena mae, o ta malela Au!"

³¹ Tehuu Petrus naselu nahere nae, "Taa, Papa!
 Mete ma Papa mate, na, au oo mate sama-sama ua Papa boe. Au ta alai la'o ela Papa, ma au ta laka ae, ta alela Papa!"

Petrus nonoon laen nara oo, esa-esak nae leo naa boe.

Lamatuak Yesus hule-haradoi numa osi Getsemani

(Mateos 26:36-46; Lukas 22:39-46)

³² Basa naa, Yesus asa la'ok rakandoo losa osi esa nai letek Setun nade 'Getsemani'. Boe ma Yesus nafada sara nae, "Ei manggatuuk mahani ia, ee. Au nau uu hule-haradoi nai naa."

³³ Tehuu Yesus noke no Petrus, Yakobis ma Yohanis fo ara la'ok ro Ndia. Mulai numa naa neu, Yesus dalen sona ma ta natetu faa boe na.

³⁴ Yesus nafada sara nae, "Au daleng susa nalan seli! Au ameda nok bali ae mate a ena. Ei manggatuuk manea mai ia dei."

[⊗] **14:27** Sakaria 13:7 [⊗] **14:28** Mateos 28:16

35-36 Boe ma Yesus la'o nakadodook aon faa, de Ana sendek luu-langgan neu daer fo Ana hule-haradoi nae, "Papa. Mete ma Papa nau, na, Au hae lemba-asaa doidosok naa losa mate leo iak. Au bubuluk memak ena ae, ta hambu hata esa boe na fo Papa ta bisa tao nalan. De mete ma Papa nau, na, nggari makadodook doidosok ia numa Au mai. Tehuu boso tungga Au hihii-nanaung, naa fo tungga kada Papa hihii-nanaun."

37 Basa boe ma Ana fali nenii ana nuni katelun nara neu, tehuu ara sunggu seli. Boe ma Yesus fafae sara, de kokolak no Petrus nae, "Heeh, Pe'u![†] O sunggu, do? Au numa naa ta doo anak ka, tehuu ei ta bisa be'e manea faa boe na.

38 Kukuku maneu o matam dei. Boe ma mambadeik fo manea mua Au. Ei dalem mara memak nau tao neulauk, tehuu ei ao-inam barakai taak. De malole lenak ei hule-haradoi fo mete ma hambu soba-douk, na, ta senggi ei."[◊]

39 Basa boe ma Yesus neu hule-haradoi seluk la'e esa bali. Ana hule seluk neu Manetualain fo boso fee Ndia lemba-nasaa doidosok naa.

40 Boe ma Ana fali nenii ana nuni katelun nara neu. Tehuu ara sunggu seluk bali, nahuu matan nara ramabera ralan seli. Boe ma Ana fafae seluk kasa bali, tehuu ara ta bubuluk fo raselu rae leo bee neu Yesus.

41 Basa boe ma Yesus la'o ela sara bali fo neu hule-haradoi seluk la'e katelun. Boe ma Yesus fali, de Ana fafae sara. Ana nae, "Ei bei sunggu bali, do? Dai ena! Mambadeik! Hatahori fo nae se'o henii Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, deka

[†] **14:37** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nai ia nae, 'Simon'. Simon naa, Petrus naden laen. [◊] **14:38** 1 Korentus 10:13

ena. Hatematak ia ara rae humu Au, fo ara fee Au uni hatahori manggarauk kara liman uu.

42 Mambadeik leo! Buka ei matam mara fo mete sudi nenii naa neu dei! Hatahori fo nae se'o heni Au naa, ana mai ena. Mai fo ita teu tatonggo too sara!"

*Humu rala Lamatuak Yesus
(Mateos 26:47-56; Lukas 22:47-53; Yohanis 18:3-12)*

43 Neu Yesus bei kola-kola talo naa, te nggengger neuk ka, Yudas mai ena no hatahori no'un seli. Ara mai reni tafa mukuk ma tongga fo rae humu Yesus. Ara tao talo naa, tungga parenda numa malangga Yahudir malanggan nara mai. Sira raa, ndia malangga anggama malanggan nara, meser anggamar, ma lasi-lasi hadak kara.

44 Yudas fee tanda memak kasa ena nae, "Ei mete matalolole, ee! Au idu see, na, ei humu malan leo! Ndia naa, ndia hatahori fo ei sanggak!"

45 Dadi, neu Yudas asa losa naa, boe ma Yudas nasare matan no Yesus. De ana nahara nae, "Papa Meser!" Boe ma ana holu ma idu Yesus.

46 Basa boe ma hatahori no'uk kara mata reu fo humu Yesus.

47 Tehuu Yesus hatahorin esa lesu nala fela mukun, de ana sambi naketu hatahori esa ndi'i doon. Hatahori mana makahinak naa, ndia malangga anggama Yahudi malangga ina-huun hatahori neondan.

48 Boe ma Yesus kokolak no hatahorir fo mana mai humu Ndia naa nae, "Talo bee? Ei du'a mae, Au ia hatahori manggarauk, do? De ei mai humu Au meni tafa ma tongga?

⁴⁹ Tungga faik Au anori ei nai Manetualain Uma Huhule-haradoik Ina-huun dale, ma ta hambu esa boe na mai humu Au. Mai, humu mala Au leo! Te ia neni surak memak kana numa lele uluk mai nai Manetualain Susura Malalaon dale ena.”⁵⁸

⁵⁰ Yesus ana nunin nara ramata'u ralan seli. Boe ma ara ralai la'o ela kada Yesus mesa kana.

⁵¹ Numa naa oo, hambu tou muri anak esa tungga Yesus dean boe. Ana naluse ao-inan nenik kada sidi anak esa. Hatahorir raa rae humun boe.

⁵² Tehuu ara ndaso rala kada sidin, de mbo'i henin. Boe ma ana nalai fali neu ngga no kada makaholak, nahuu namata'u nalan seli ena.

Ara roo Lamatuak Yesus neni mamana neketu-neladi dede'a anggama neu

(Mateos 26:57-68; Lukas 22:54-55, 63-71; Yohannis 18:13-14, 19-24)

⁵³ Basa boe ma ara to'u roo Yesus neni anggama Yahudi malangga ina-huun uman neu. Numa naa, hatahorri mo'o-inahuuk kara rakabua ena. Sira ndia malangga anggamar malanggan nara, meser anggamar, ma lasi-lasi hadak kara.

⁵⁴ Neu ara humu reni Yesus, Petrus la'o bambi-bambi tungga dea losa nai anggama Yahudi malangga ina-huun uman. Ana oo maso neni uma bebelan neu, de nanggatuuk dara a'i sama-sama no hatahorri manear marai naa.

⁵⁵ Numa uma naa dale, malangga anggamar malanggan nara kola-kola ro hatahorir mana maketu-maladi dede'a nai mamana neketu-neladi dede'a anggama. Basa sara sangga bukti fo nau fee salak neu Yesus nahuu ara rae hukun

⁵⁸ **14:49** Lukas 19:47; 21:37

mates neun. Tehuu ara ta hambu bukti hata esa boe na.

⁵⁶ Boe ma ara roke sakasii no'uk ka fo sangga rakanutudak Yesus. Tehuu kokolan nara esa ta nandaa no esa.

⁵⁷ Boe ma hambu sakasii hida bali rambariik fo kokolak pepeko-lelekok rae,

⁵⁸ "Ai mamanene hatahorai ia kokolak nae, 'Neu ko Au ndefa henia Uma Huhule-haradoi Inahuuk fo hatahorai dae-bafok rambadedeik kana no liman nara. Basa faik telu bali, na, neu ko Au ambaririik falik Uma naa, tehuu ta pake hatahorai dae-bafok liman.'"[☆]

⁵⁹ Tehuu sira kokolan naa, esa ta nandaa no esa.

⁶⁰ Basa boe ma malangga ina-huuk naa, nambariik neu basa hatahorai mana maketu-maladi dede'a matan nai mamana neketu-neladi dede'a anggama naa. Boe ma ana natane Yesus nae, "Hatahorai no'uk ka kalaak O. Tao hata de O ta mahara?"

⁶¹ Tehuu Yesus ta nahara faa boe na. Basa boe ma malangga ina-huuk naa natane seluk kana bali nae, "Hena O mafada dei! Memak O ia tebe-tebe ndia Karistus, Manetualain Anan fo Ana helu-bartaan numa lele uluk mai naa ena, do?"

⁶² Yesus naselu nae, "Memak tebe! Karistus naa, ndia Au ia. Neu ko ei basa ngga metemita Au, Hatahorai Dae-bafo Isi-isik ia anggatuuk nai nusa tetuk do inggu temak nai Manetualain boboa konan. Ndia koasan ta neni babanggak! Neu ko Au ua Ndia to'u parenda sama-sama! Basa naa, neu ko Au konda numa nusa tetuk do inggu temak mai ua soso'ak."[☆]

[☆] 14:58 Yohanis 2:19 [☆] 14:62 Daniel 7:13

63 Malangga ina-huuk naa namanene Yesus kokolak talo naa, boe ma ana namanasa nalan seli, losa ana sii nasida badu narun. Boe ma ana bolu nafada neu basa hatahori mana nggerofurak kara nai mamana neketu-neladi dede'a anggama naa nae, "Ita ta parluu sakasii ena!"

64 Ei mamanene no ei ndi'i doo heli-helim mara ena, Ndia mesa kana kokolak talo naa, hetu? Ana so'uk aon dadi neu Manetualain Anan. Ia nakadadaek nalan seli Manetualain ia! Tungga anggama hohoro-lalanen, mete ma hambu hatahori esa so'uk aon sama leo Manetualain, na, hatahori naa muste tao maten! De hatematak ia, ei nau maketu-maladi taon talo bee?"

Boe ma basa sara raketu rae, "Hatahori ia memak tebe-tebe sala! Dadi Ana muste hambu hukun mates!"⁶⁴

65 Boe ma hatahori hida mata reu, de ara pura ambe neu Yesus. Ara mboti ketu matan, boe ma ara popokon. Basa boe ma ara radenun rae, "Mete ma O Manetualain mana to'u dede'an, na, selu sudik see ndia tutu O?" Basa boe ma ara fee parenda neu hatahorir mana manea Uma Huhule-haradoi Ina-huuk fo mai reni Yesus. Ara roon neu, boe ma ara famba rakamiminak kana.

Petrus kokolak la'e telu nae, ndia ta nalela Lamatuak Yesus

(Mateos 26:69-75; Lukas 22:56-62; Yohanis 18:15-18, 25-27)

66-67 Faik naa, Petrus bei nanggatuuk sama-sama numa uma bebelan. Boe ma anggama Yahudi malangga ina-huun ata inan esa mai meten dara a'i. Ana namumula Petrus matan,

⁶⁴ **14:64** Malangga Angamar Hohoro-lalanen 24:16

boe ma ana kokolak nae, "Bebeik kara ia o tungga sama-sama mua Yesus, hatahoru Nasaret naa boe, hetu? Tebe, hetu?"

68 Tehuu Petrus naselu nae, "Taa! Tao hata de o matane talo naa! Au ta alela sana." Boe ma Petrus kalua fo neu nambariik neu mba'a lelesu matan. [Hatematak naa oo manu kokoa boe.]‡

69 Boe ma ata inak naa mete-nita seluk Petrus bali. De nafada basa hatahorir marai naa nae, "Ndia ia, esa numa hatahorir raa mai!"

70 Boe ma Petrus nasabara nae, "Fama te, o kamuluk! Au ta alela Hatahoru naa, ma!"

Doo-doo faa boe ma hatahoru laen esa numa naa kokolak seluk bali neu Petrus nae, "Wee! O bei nau masapepeko bali mae, o ta sama-sama mua hatahorir raa! Heeh! Ei basa ngga, hatahoru Galilea, hetu?"

71 Tehuu Petrus nareresi bali nae, "Heeh! Au sumba-soo! Au ta alela Hatahoru naa!"

72 Ndaa no ana kokolak talo naa, boe ma manu kokoa la'e kaduan. Boe ma Petrus nasaneda Yesus kokolan bebeik kara nae, "Manu bei ta kokoa la'e dua, tehuu o laka la'e telu ena mae, o ta malela Au."

Petrus nasaneda Yesus kokolan naa, boe ma ana bu'i nakarereu.

15

Ara le'a roo Lamatuak Yesus neu nasare ng-gubenor Pilatus

(Mateos 27:1-2, 11-14; Lukas 23:1-5; Yohanis 18:28-38)

‡ **14:68** Susura dede'a Yunani ketuk ta surak dede'a de'ek kara nai kurun dale ia

¹ Bei huhua anan seli, basa hatahorir marai mamana neketu-neladi dede'ak naa, rala harak fo rae tao risa Jesus. De ara futu-pa'a roon neu nasare nggubenor Pilatus.

² Neu ara losa nggubenor Pilatus, boe ma ana natane Jesus nae, "Talo bee? Tebe-tebe O ia, hatahorir Yahudir Manen, do?"

Jesus naselu nae, "Tebe. Papa nggubenor kokolak ndaa naa ena."

³ Boe ma malangga anggamar malanggan nara kokolak ro nggubenor rae, "Hatahorir ia tao salak no'un seli ena!" De ara hingga salan esa-esak.

⁴ Boe ma nggubenor natane seluk Jesus bali nae, "O ta mamanene sira kokolan nara de? Ara fee salak no'un seli neu O ena. Soba O bala dei!"

⁵ Tehuu Jesus ta naselu hata esa boe na, losa nggubenor heran bali-bali.

Nggubenor Pilatus naketu hukun mates neu Lamatuak Yesus

(Mateos 27:15-26; Lukas 23:13-25; Yohanis 18:39—19:16)

⁶ Tungga teuk, mete ma hatahorir tao feta Paska, hatahorir no'uk kara rasi'e here rala hatahorir bui esa fo nggubenor nakambo'ik kana.

⁷ Faik naa hatahorir bui esa, nadie Barabas. Fai maneuk kara ara humu ralan no nonoon nara, nahuu ana laban man-parenda Roma, ma ana oo nakanisa hatahorir boe.

⁸ Huu feta Paska sangga deka ena, de hatahorir no'uk ka reni nggubenor Pilatus reu, de ara eki rae, "Papa nggubenor! Fai Paska mai ena. Mete ma bisa, na, Papa nggubenor tulun fo makambo'ik hatahorir bui esa tungga ai si'en!"

9 Boe ma nggubenor naselu nae, “Au ae akambo’ik see? Talo bee, leo au akambo’ik ei hatahori Yahudi Manen ia? Ei makaheik, do?”

10 Nggubenor kokolak talo naa, naa te ana bubuluk ena malangga anggamar malanggan nara le'a roo Yesus neni ndia neu, nahuu ara mburuk ralan seli neu Yesus.

11 Tehuu malangga anggamar malanggan nara dudunggu hatahori no'uk kara raa, de basa sara roke nggubenor rae, “Ai ta nau sana! Makambo’ik kada Barabas dei!”

12 Boe ma nggubenor natane seluk nae, “Mete ma talo naa, na, Au tao Yesus talo bee, fo roken rae, ‘Mane hatahori Yahudi’ ia?”

13 Boe ma basa sara eki rame-rame rae, “Tao misa kada Yesus! Pakun neu ai ngganggek!”

14 Boe ma nggubenor natane nae, “Ana sala hata? Au parisan ena, te au ta hambu Ana sala hata esa boe na!”

Tehuu basa sara boe eki rahere bali rae, “Tao misan! Pakun neu ai ngganggek leo!”

15 Huu nggubenor sangga tao namahoko hatahori no'uk kara dalen nara, de ana mbo'i Barabas, tungga sira hihiin. Boe ma ana parenda mana manear fo reu pokofemba Yesus pake fifiuk.* Ara pokofemba basan, boe ma soldadur le'a renin leo fo rae reu paku tao risan neu ai ngganggek.

* **15:15** Soldadu Romar pake fifiuk fo nen i'ik numa tali banda rouk, taruk hida. Boe ma ara pa'a dui tandek, do engge tandek neu tali su'un nara. Mete ma pokofemba la'i-la'ik kana pake fifiuk naa, lofa henri rouk kara.

Soldadur pokofemba rakamiminak Lamatuak Yesus

(*Mateos 27:27-31; Yohanis 19:2-3*)

16 Basa boe ma soldadur le'a roo Yesus nen
sira uma bebelia loan neu.[†] Numa mamanak naa,
roke rala sira nonoon nara batalion esa.

17 De ara fee Yesus pake badu naru mbila
maranggeok esa, sama leo manek kara bualo'a-
papaken nara. Boe ma ara ha'i ai dila-nggauk
longgen, de ara nanen dadi neu solangga. Boe
ma ara nde'i solangga kanggouk naa neu Yesus
langgan, fo rakamiminak kana sama leo rae so'u
mane beuk fo feen pake solangga manek.

18 Boe ma basa sara fee hada-horomatak
rakamiminak kana, ma rae, "Sodak Papa Manek
Yahudi!"

19 Boe ma ara kaur rakekeik langgan nara
mbali Yesus. Basa boe ma ara pupura ambe neu
matan, ma ara dedelu la'i-la'ik ka neun pake ai.

20 Ara rakamiminak basan, boe ma ara buka
heni badu naruk naa. De ara feen pake falik bua-
lo'an nara. Basa boe ma ara roon la'o ela kota
Yerusalem fo reu paku londan neu ai ngganggek
lain losa maten.

*Ara paku Lamatuak Yesus nai ai ngganggek
lain*

(*Mateos 27:32-44; Lukas 23:26-43; Yohanis
19:17-27*)

21 Neu ara bei la'ok kalua numa Yerusalem
mai, boe ma ara ratonggo ro hatahori esa numa
kota Kirene mai. Hatahori naa, nade Simon.

[†] **15:16** Soldadu mamanan naa roke tungga dede'a Latin rae,
praetorium. Soldadur raa mamana heli-helin nara rai uma dines
eko-feon.

Ndia ia, Aleksander ma Rufus aman. Ana dei fo nae maso neni Yerusalem neu, tehuu soldadur to'u ralan, de rakasetik kana lemba-nasaa nala Yesus ai ngganggen.[◊]

²² Ara le'a roo Yesus neni mamanak esa neu nade Golgotaa. (Ndia sosoan-dandaan nae, 'mama-na langga duik'.)

²³ Numa naa, ara fee Yesus ninu anggor makeis neni seseok no modo-aidoo, mita fo Ana bisa nakataka hedis. Tehuu Yesus ta nau ninu.

²⁴⁻²⁵ Basa boe ma ara paku ralelengga Yesus neu ai ngganggek lain. De ara rambaririik ai ngganggek naa, fama te neu li'u sio huhuan. Boe ma soldadu le'a lot fo sangga bubuluk see ndia hambu Yesus bua-lo'an nara.[◊]

²⁶ Basa boe ma ara surak neu papak esa, de ara pakun neu Yesus langgan dandaan lain nae,

"Ia, hatahorin Yahudir Manen."

Ara pake naa dadi neu huun fo hukun Yesus.

²⁷ Numa naa oo, ara paku tao risa hatahorin na'o manu-meo dua boe. Esa nai Yesus boboa konan, ma esa nai boboa kiin.

²⁸ [No dalak naa, ara tungga hata fo neni surak memak nai Manetualain Susuran nae, "Ara taon sama leo hatahorin manggarauk."][‡] [◊]

²⁹ Basa hatahorir fo mana la'o tungga naa, mete-rita Yesus neni londak nai ai ngganggek lain. Boe ma ara kakale langgan nara ma rakanitiik-rakamamaek Yesus rae, "Weeh! O mae O bisa tao mandefa henin Manetualain Uma

[◊] **15:21** Roma 16:13 [◊] **15:24-25** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:19

[‡] **15:28** Susura dede'a Yunani lasin lenak kara, ta surak lanek ka-28 ia. [◊] **15:28** Yesaya 53:12

Huhule-haradoi Ina-huun fo mambadedeik falik kana doon kada faik telu, hetu?*

³⁰ Soba O konda numa ai ngganggek naa lain mai, fo makambo'ik O aom leo! Mete ma dadi talo naa, na, dei fo ai mamahere memak mae, O ia Manetualain Anan."

³¹ Malangga anggama Yahudir malanggan nara ma meser anggamar oo rakanitiik Yesus boe, ma ara kokolak rae, "Ana tao nasoi-nasoda hatahori laen, tehuu ana ta bisa tao nasoi-nasoda Ndia ao heli-helin!"

³² Ana nae, Ndia naa, 'Karistus', fo Manetualain helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai. Hatahori laen rae, Ndia ia hatahori Israel Manen. Mete ma tebe leo naak, na, elan numa naa fo Ana konda numa ai ngganggek lain mai, fo ita mete-tita dei. Mete ma tebe leo naak, dei fo ita bisa tamahere neun."

Hatahori kaduak kara raa fo nenii londak sama-sama ro Yesus numa ai ngganggek naa oo tungga rakanitiik Yesus boe.

*Lamatuak Yesus mate
(Mateos 27:45-56; Lukas 23:44-49; Yohanis 19:28-30)*

³³ Basa naa, makiu makahatuk tatana nala mamanak naa numa ledo namatetu losa li'u telu ledo bobon.

³⁴ Ndaa no li'u telu ledo bobon, boe ma Yesus eki pake dede'a Aram nae, "Eloi! Eloi! Lema sabaktani?" (Sosoda-ndandaan nae, "Au Lamatuang! Au Manetualaing, ee! Tao hata de Amak masadea la'o ela Au talo ia?")†

* 15:29 Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:8; 109:25; Markus 14:58; Yohanis 2:19 † 15:34 Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:2

35 Hambu hatahori hida deka-deka ruma naa, ramanene Yesus haran naa. Boe ma rae, "Hoi! Ei mamanene dei. Ana nanggou Elia, Manetualain mana to'u dede'an lele uluk naa!"

36 Boe ma hatahori esa nalaik neu ha'i lombu, de ana boron neni anggor makeis dale neu. Boe ma ana nato lombu naa neu tete'e ai su'un, de soron neni Yesus bifi doon neu, fo Ana musi. Boe ma hatahori naa kokolak nae, "Tahani fo ita mete sudik kana. Fama te Elia mai fo nakondan numa ai ngganggek lain mai."[☆]

37 De Yesus eki seluk bali, boe ma maten.

38 Nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk dale, hambu tema loak esa neni londak fo babata neu Manetualain Kama Malalaon Mate'en. Ndaa no Yesus ketu ani hahaen, boe ma temak naa sii ba'en neu dua, numa lain mai losa dae.[☆]

39 Numa Golgota, hambu komedan mana manea esa, nambariik deka no Yesus ai nganggen. Neu ana mete-nita Yesus mamaten, ana nggengger. Boe ma ana nae, "Awii! Hatahori ia, memak tebe-tebe Manetualain Anan, ee!"

40-41 Ma hambu inak hida fo ara tungga mete Yesus mamaten numa dook ka mai. Inak kara raa, ndia bakahulun raono-lalau Yesus asa numa Galilea. Sira raa, ndia Salomi, Maria numa nusak Magdala mai ma Maria esa bali (fo Yakobis anak no Yoses§ inan), ma inak laen no'uk ka bali mana sama-sama ro Yesus reni Yerusalem mai.[☆]

[☆] **15:36** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:22 [☆] **15:38** Kalua numa Masir mai 26:31-33 § **15:40-41** Hambu susura dede'a Yunani ketuk rae 'Yoses inan', ma ketuk rae 'Yosef inan'. [☆] **15:40-41** Lukas 8:2-3

*Ara ratoi Lamatuak Yesus
(Mateos 27:57-61; Lukas 23:50-56; Yohanis 19:38-42)*

⁴²⁻⁴³ Basa boe ma hatahori esa sangga dalak fo nakonda Yesus ao-mbaa mamaten numa ai ngganggek naa lain mai. Hatahori naa, nade Yusuf numa kota Arimatea mai, ma hatahori ia oo hatahori esa numa mana maketu-maladi dede'ak anggama Yahudi mai boe. Ndia dalen malole. Ma ana nahani taa-taa Manetualain parenda-koasan mai.

Yesus fai mamaten naa, ndaa no fai limak. Be'e-mai la'e-ndaa no hatahori Yahudir fai huhule-haradoin. Huu naa de fai limak naa, Yusuf nau nakonda nakahuluk Yesus ao-mbaa mamaten. De ana tao nambarani dalen fo neu noke Yesus ao-mbaa mamaten nai nggubenor Pilatus.

⁴⁴ Neu nggubenor namanene Yusuf noke talo naa, boe ma ana heran. De ana nae, "Awii! Hatahori naa mate lai-laik neuk ka. Au du'a ae, ta bisa dadi talo naa, oo!"

Boe ma nggubenor nadenu hatahorir fo reu roke komedan soldadu naa mai, de natane nae, "Talo bee? Yesus naa, maten ena, do beik?"

⁴⁵ Komedan soldadu naa naselu nae, "Memak Ana mate numa bebeik kara ia mai ena, Papa." Nggubenor namanene nala naa, boe ma ana nakaheik Yusuf neu ha'i nala Yesus ao-mbaa mamaten.

⁴⁶ De Yusuf neu hasa tema naruk mabeli. Boe ma ana neni Golgotaa neu. Ana nakonda Yesus ao-mbaa mamaten numa ai ngganggek lain mai. Ana oo mboti nalololen nenik tema beuk naa. Faik naa, ara bei fo to'i basa rates esa nai leté batu dale. Boe ma ara ko'o rala Yesus ao-mbaa

mamaten, de ralololin neni bolok naa dale neu. Basa de ara loli rala batu bebela mo'ok esa fo ara tatana ralololen neu rates naa lelesun. Boe ma Yusuf asa fali reu sara leo.

⁴⁷ Faik naa, Maria numa Magdala mai, ma Maria laen (ndia Yoses inan) oo, tungga losa naa boe. Dua sara mete fo rasaneda ratalolole mananak naa, fo ara tao Yesus ao-mbaa mataten naa neu.

16

Lamatuak Yesus nasoda fali numa mataten mai!

(Mateos 28:1-8; Lukas 24:1-12; Yohanis 20:1-10)

¹ Be'e-mai fo fai neek, ndia hatahori Yahudir fai huhule-haradoin. Neu ledo tesa ena, Maria numa nusak Magdala mai, Maria esa bali (Yacobis inan) ma Salomi, reu hasa mina kaboo menik fo rae reu bibiru neu Yesus ao-mbaa mataten, tungga hatahori Yahudir dala-hadan.

² Neu fai Menggu huhua anan, telu sara reni rates naa reu.

^{3,4} Neu ara bei la'ok numa dalak, boe ma rakokola aok rae, "Naa! See ndia bisa tulun ita fo keko henri batu mo'ok naa numa rates lelesun mai? Neu ko ita telu ngga ta tabe'i sana, te batu naa mo'on seli na!"

Tehuu neu ara losak ka naa, ara mete-rita batu naa neni loli henik ena.

⁵ Boe ma ara maso reni rates naa dale reu. Ara nggengger ralan seli, nahuu mete-rita hatahori muri anak esa nanggatuuk nai sira boboa konan, ana pake bua-lo'a muti manggadilak.

⁶ Boe ma hatahori muri anak naa nafada sara nae, "Ei hae mamata'u! Au bubuluk ei

mai sangga Yesus numa Nasaret mai, fo ara rakanisan numa ai ngganggek naa lain. Ana ta nai ia ena, Ana nasoda fali numa mamaten mai ena. Mai fo mete-mita no ei mata heli-helim mara mamanak fo ara tao Yesus ao-mbaa mamaten neuk naa rouk ena.

⁷ Ei fali lai-lai leo! Miu mafada Petrus asa mae, Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena. Ana la'o nakahuluk neni Galilea neu ena. Dei fo ara ratonggo ro Yesus nai naa, sama leo nafada ela sara ndia fai bakahulun. De fali miu ngga leo!"[◊]

⁸ Neu inak kara raa mete-rita mamanak naa rouk, boe ma ara nggengger. De ara ralai dea reu. Basa boe ma ara fali lai-laik. Ara ta rafada esa boe na, neu ara bei numa dalak, nahuu ara ramata'u ralan seli.

[Lamatuak Yesus natonggo no Maria numa Magdala mai]

(Mateos 28:9-10; Yohanis 20:11-18)

⁹ Fai Menggu huhua anan naa, Yesus neu natudu matan nakahuluk neu Maria numa Magdala mai, fo fai bakahulun Yesus husi nita nitu hitu numa aon mai.*

¹⁰ Ana mete-nita basa Yesus, boe ma ana fali de nafada basa hatahorir fo fai maneuk kara ara tungga Yesus. Ara bei bua-bua no dale sonak,

[◊] **16:7** Mateos 26:32; Markus 14:28 * **16:9** Susura dede'a Yunani lasin lenak ma neulaun lenak nate'e losa kada lanek ka-8. Markus tutuin nate'en tungga dalak dua: esa naruk ka (Markus 16:9-20), ma esa keke'uk ka (Markus 16:9-10). Tungga hatahorir malelak kara, fo ara bubuluk no malole Markus tutuin ia, tutui mate'en kaduak kara iar, ara surak kasa rakahitok. Dua sara tui Yesus nasoda fali numa mamaten mai, ma hatahorir fo mana namahere Yesus uen nara.

ma luu-oen nara bei ta mada, rasaneda Yesus mamaten naa.

¹¹ Boe ma Maria nafada sara nae, “Tao hata de ei bei susa? Hae susa bali, te Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena! Bebeik kara ia au dei fo atonggo uan!”

Tehuu basa sara raselu rae, “Weeh! O kada kokolak lelik!”

*Lamatuak Yesus natudu matan neu hatahori dua bali
(Lukas 24:13-35)*

¹² Basa boe ma Yesus ana nunin dua la'ok reni nggorok esa reu. Neu ara bei la'ok numa dalak, boe ma Yesus neu natudu matan neu sara. Yesus mata-aon nasafali ena, tehuu ta dook ka, boe ma ara ralelan.

¹³ Basa boe ma dua sara fali reu rafada nonoon nara rae, “Ei nenene dei! Bebeik kara ia, ai bei fo matonggo mia Yesus numa dalak!”

Tehuu nonoon nara basa sara raselu rae, “Heeh! Ei boso kada kokolak lelik talo naa!”

Lamatuak Yesus natudu matan neu basa ana nunin nara

(Mateos 28:16-20; Lukas 24:36-49; Yohanis 20:19-23; Nedenuk kara Tutuin 1:6-8)

¹⁴ Basa boe ma Yesus natonggo no ana nuni kasalahunu esan nara, neu ara ranggatuuk ra'a-rinu. Ana nahara neu sara nae, “Weeh! Ei langga batum mara seli! Hatahori rafada ei ena rae, ara mete-rita Au no mata de'e heli-helin nara ena, tehuu ei ta nau mamahere! Ei mae, basa sara kada kokolak lelik! Naa! Hatematak ia Au mesa ngga mai ena. Memak Au mate ena, tehuu hatematak ia Au asoda fali numa mamates mai ena! Ei mesa ngga mete no ei matam mara leo.

15 De hatematak ia ei muste la'o ndule basa dae-bafok ia, fo miu mafada basa hatahorir la'e-neu Au Tutui Maloleng ia.◊

16 Hatahorir fo mana namahere neu Au, ma ana hambu saranik, neu ko Manetualain tao nasoin-nasodan, fo ana leo seku neu no Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak. Tehuu hatahorir fo mana ta namahere, neu ko ana hambu hukun, ma Manetualain ta simbok kana nai nusa tetuk do inggu temak, de ana leo kada dea seku neu.

17 Ma hatahorir fo mana ramahere neu Au, ara bisa tao tanda heran mata-matak kara, fo basa hatahorir bubuluk rae, sira koasan naa memak numa Manetualain mai. Ha'i netuduk, neu ko ara bisa husi nitur pake Au nadeng. Neu ko Manetualain fee sara bisa kokolak pake dede'ak laen, leo mae ara ta bei ralela dede'ak naa.

18 Ma leo mae ara to'u mengge karasok, do, ara rinu hambu raso, ara ta hambu sosoek. Boe ma mete ma ara ndae liman nara reu hatahorir hedis sara langgan, neu ko ara hai."

Lamatuak Yesus hene neni nusa tetuk do inggu temak neu

(Lukas 24:50-53; Nedenuk kara Tutuin 1:9-11)

19 Yesus kokolak basa no ana nunin nara, boe ma Manetualain so'u botik kana hene neni nusa tetuk do inggu temak neu. Nai naa, Yesus dadi neu Manetualain lima konan, fo Dua Sara ranggatuuk to'u parenda sama-sama.◊

20 Basa boe ma ana nunin nara tungga Ndia parendan. De ara sudi bee reu fo tui-bengga neu basa hatahorir la'e-neu Yesus Tutui Malolen. Boe

◊ **16:15** Nedenuk kara Tutuin 1:8 ◊ **16:19** Nedenuk kara Tutuin 1:9-11

ma Manetualain fee sara koasa fo ara tao basa tanda heran nara fo Yesus nafada elak kara raa. De hatahorì no'uk ka ramahere neu Yesus, te ara bubuluk ena rae, Tutui Malole naa, memak tebe.]

*[MARKUS NATE'E TUTUIN TUNGGA SUSURA
LELE ULUK LAEN NARA]*

(9) Neu ina kateluk kara raa losa Petrus asa ena, boe ma ara rafada basa-basan la'e-neu hatahorì muri anak naa, fo mana kokolak numa rates ndia bebeik kara raa.[†] (10) Basa boe ma Yesus parenda ana nunin nara fo reu tuibengga la'e-neu Ndia Tutui Malolen ia nai basa mamañak kara losa dae-bafok bu'un nara. Tutui Malole ia natudu dalak fo Manetualain tao nasoinasoda hatahorir numa sala-singgon nara mai fo rasoda seku neu ro Ndia.

Tutui Malole ia, memak tetebe ndoos. Huu naa de ana nakatataka nakandoo losa ta namaketu.]

[†] **16:9** Susura dede'a Yunani lasin lenak ma neulaun lenak nate'e losa kada lanek ka-8. Markus tutuin nate'en tungga dalak dua: esa naruk ka (Markus 16:9-20), ma esa keke'uk ka (Markus 16:9-10). Tungga hatahorì malelak kara, fo ara bubuluk no malole Markus tutuin ia, tutui mate'en kaduak kara iar, ara surak kasa rakahitok. Dua sara tui Yesus nasoda fali numa mamaten mai, ma hatahorì fo mana namahere Yesus uen nara.

**Rote Tii Alkitab
Genesis and the New Testament in the Rote Tii
language of Indonesia
Kejadian dan Perjanjian Baru dalam bahasa Rote Tii**

copyright © 2004-2011 Unit Bahasa dan Budaya

Language: Rote Tii (Tii)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-06-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

376f544e-67b9-55a2-9875-b1335ebd71ac